

Varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuus ja seksuaalikasvatus varhaiskasvatuksen ammattilaisten sanoittamana

Jasmin Hautsalo

Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Kevätlukukausi 2022
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Hautsalo, Jasmin. 2022. Varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuus ja seksuaalikasvatus varhaiskasvatuksen ammattilaisten sanoittamana. Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. 55 sivua + liitteet.

Varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuudesta ja seksuaalikasvatuksesta on tehty melko vähän tutkimusta sekä Suomessa että kansainvälisesti. Tämän tutkimuksen tavoitteena on syventää ymmärrystä varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuuden ilmenemisestä, seksuaalikasvatuksen toteutumisesta varhaiskasvatuksessa sekä seksuaalikasvatuksen merkityksistä ja tarpeellisuudesta. Tutkimusaihetta tarkastellaan varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkökulmasta.

Tutkimus toteutettiin laadullisella tutkimusotteella. Tutkimusaineisto kerättiin avoimiin kysymyksiin perustuvalla sähköisellä Webropol-kyselyllä kesän 2021 aikana. Verkkokyselylomaketta jaettiin kahdessa Facebook-ryhmässä ja siihen vastasi 26 eri koulutustaustan omaavaa varhaiskasvatuksen ammattilaista. Tutkimusaineisto analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin keinoin.

Tutkimuksen tulokset osoittivat seksuaalisuuden olevan läsnä varhaiskasvatuksen arjessa ja varhaiskasvatusikäisten lasten ilmentävän seksuaalisuuttaan monin eri tavoin. Tulosten mukaan varhaiskasvatuksen ammattilaiset kokivat seksuaalikasvatuksen merkittäväksi sekä tarpeelliseksi osaksi varhaiskasvatusta. He eivät kuitenkaan kokeneet seksuaalikasvatusta osaksi suunniteltua toimintaa vaan pikemminkin määrittelemättömäksi osaksi varhaiskasvatusta. Suurin osa varhaiskasvatuksen ammattilaisista kertoi saaneensa liian vähän tai ei ollenkaan koulutusta varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuudesta ja seksuaalikasvatuksesta. Seksuaalikasvatukseen saatava koulutus nähtiin ristiriidassa sen kanssa, kuinka merkittävänä ja tarpeellisena varhaiskasvatuksessa toteutettavaa seksuaalikasvatusta pidetään.

Asiasanat: varhaiskasvatusikäinen, varhaiskasvatus, seksuaalisuus, seksuaalikasvatus, seksuaalioikeudet, kehotunnekasvatus

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

1	JOHDANTO.....	5
2	VARHAISKASVATUSIKÄISTEN LASTEN SEKSUAALISUUS.....	8
	2.1 Seksuaalisuus teoreettisena käsitteenä	8
	2.2 Varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuuden ilmeneminen	10
	2.3 Varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalinen kehitys	11
3	SEKSUAALIKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA.....	14
	3.1 Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat.....	14
	3.2 Kehotunnekasvatus varhaiskasvatusikäisten seksuaalikasvatuksena..	16
	3.3 Seksuaalikasvatuksen merkitykset ja seksuaalikasvatusta kohtaan koetut asenteet.....	18
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	20
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	21
	5.1 Tutkimuskohde ja lähestymistapa.....	21
	5.2 Tutkimusaineiston keruu ja tutkimukseen osallistujat	21
	5.3 Aineiston analyysi	23
	5.4 Eettiset ratkaisut.....	28
6	TULOKSET.....	30
	6.1 Varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuuden ilmeneminen	30
	6.2 Seksuaalikasvatuksen toteutuminen varhaiskasvatuksen arjessa.....	34
	6.3 Varhaiskasvatuksen ammattilaisten seksuaalikasvatukselle antamia merkityksiä	37
7	POHDINTA.....	42
	7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	42
	7.2 Tutkimuksen luotettavuus	46

7.3 Jatkotutkimusaiheet.....	48
LÄHTEET	50
LIITTEET.....	56

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuutta ja seksuaalikasvatusta on tutkittu niukasti (Cacciatore, 2016, 71). Varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuutta tai seksuaalikasvatusta koskevaa tietoa etsiessä kirjoittaja Raisa Cacciatore löytyy melkein jokaisesta aiheeseen liittyvästä teoksesta. Lastenpsykiatri ja nuorisolääkäri Cacciatoren (2016, 71) mukaan seksuaalisuuden määrittelystä varhaislapsuudessa ja seksuaalikasvatuksen toteutuksesta tarvitaan lisää tutkimusta. Tutkittu tieto aiheesta on tärkeää, sillä sen avulla lasten kasvun ja kehityksen tuki voidaan saada toteutumaan tasavertaisesti ja laadukkaasti myös seksuaalisuuden alueilla (Cacciatore, 2016, 72). Tämä on yksi syy, miksi varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuutta ja seksuaalikasvatusta varhaiskasvatuksessa on lähdetty tutkimaan tässä tutkimuksessa.

Seksuaalikasvatuksesta puhuttaessa on otettava huomioon, että esimerkiksi syksyllä 2021 ilmestyneessä Ylen uutisessa seksuaaliterapeutti Vilponen kertoi, kuinka puutteellisen seksuaalikasvatuksen tulokset näkyvät hänen vastaanotollaan. Vastaanotolle saapuu nuoria, jotka eivät ole saaneet tietoa heitä askarruttaviin kysymyksiin. Nuoria askarruttaa kehon toiminta, seksuaalinen suuntautuminen sekä sukupuoli-identiteetti. Erityisesti nautinto ja siitä puhuminen näyttää aiheuttavan häpeää sekä hämmennystä. (Terävä, 2021.) Lisäksi kulttuurien moninaisuuden lisääntyminen näyttäytyy terapeutin vastaanotolla. Vilposen mukaan monet kokevat ristiriitaa oman identiteettinsä, seksuaalisen suuntautumisen sekä yhteisön konservatiivisten ajatusten välillä (Terävä, 2021).

Oman haasteensa seksuaalikasvatukselle tuokin nopeasti muuttuva maailma, joka luo suuremman tarpeen seksuaalikasvatukselle, kuin mitä se on ollut aiemmin. Viime vuosikymmenien erilaiset sosiaaliset ja tekniset muutokset, kuten globalisaatio sekä sosiaalinen media, ovat luoneet lisää tarvetta seksuaalikasvatukselle. Muutokset aiheuttavat sisällöillään hämmennystä myös seksuaalisuuteen liittyen aina varhaiskasvatusikäisistä aikuisiin. (European Expert Group on Sexuality Education, 2016, 428.) Sosiaalinen media lisää ihmisten välistä vuorovaikutusta ja vuorovaikutuksen lisääntyminen moninaisessa yhteisössä luo

laajempaa tarvetta seksuaalikasvatukselle (Ponzetti, Jr., 2016, 1). Globalisaation myötä moninaisia perhetaustoja, kuten sateenkaariperheitä, ja kulttuureita esiintyy enemmän yhteisöissä. Joissain kulttuureissa seksuaalisuuteen liittyviä aiheita pidetään sopimattomina, mikä puolestaan voi aiheuttaa haasteita seksuaalikasvatuksen toteuttamiselle esimerkiksi koulun tai varhaiskasvatuksen kontekstissa (Robinson, Smith & Davies, 2017, 334). Seksuaalisuuden vahvempi näkyminen arjessa lisää myös seksuaalikasvatuksen tarvetta varhaiskasvatuksessa, sillä kaikkea seksuaalista tietoa ei esitetä tavalla, jolla kasvava lapsi voisi sitä ymmärtää (Bildjuschkin, 2015, 9). Terapeutti Vilposen mukaan seksuaalikasvatus tulisi aloittaa jo päiväkodissa (Terävä, 2021).

Seksuaalikasvatus nähdään tarpeellisena, mutta useat kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet kasvattajien epätietoisuuden lasten seksuaalisuudesta ja seksuaalikasvatuksen toteuttamisesta. Tutkimuksissa käy ilmi kasvattajien toive siitä, että seksuaalisuuteen liittyviin asioihin saataisiin enemmän koulutusta. (Balter, van Rhijn & Davies, 2016, 30; Brouskeli & Sapountzis, 2017, 56.) Muun muassa Cheung, Kwan ja Yim (2020, 1) ovat tutkineet Kiinassa varhaiskasvatuksen opettajien itseluottamusta seksuaalikasvatuksesta. Heidän tuloksensa viittaavat siihen, että opettajakoulutuksessa olisi tärkeää etsiä tapoja auttaa uusia opettajia ymmärtämään seksuaalikasvatuksen hyödyt sekä vähentää heidän epämukavuuttaan puhua avoimesti seksuaalisuudesta (Cheung ym., 2020, 1). Balter ja kollegat (2016, 38) tuovat Kanadassa toteutetussa tutkimuksessaan niin ikään esille varhaiskasvattajien toiveen lisäkoulutautumisesta, sillä varhaiskasvattajat ovat työssään kokeneet, ettei heillä ole tarpeeksi tietoa varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuudesta. Lisäksi varhaiskasvattajat kokevat seksuaalikasvatuksen ohjeistuksien olevan epämääräisiä ja niitä tulisi selventää opetussuunnitelmissa (Balter ym., 2016, 39). Varhaiskasvatusikäisten seksuaalikasvatuksesta ollaan kiinnostuneita myös Suomessa ja näyttäisi siltä, että siitä halutaan lisää tietoa, sillä 2020-luvulla on alkanut ilmestymään paljon opinnäytetöitä liittyen varhaiskasvatusikäisten seksuaalikasvatukseen.

Väestöliiton (2019) mukaan seksuaalikasvatuksen ohjeistuksista on tehty vetoamus, jossa suositellaan, että lasten seksuaalikasvatus muodostuisi osaksi

päivittäistä varhaiskasvatusta. Lasten seksuaalikasvatuksen sisällyttäminen osaksi valtakunnallista, velvoittavaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteita takaisi varhaiskasvatuksen henkilöstölle aiheeseen liittyvää koulutusta ja siten tietoa ja valmiuksia tukea seksuaalisuuden kehityksen osa-aluetta. (Väestöliitto, 2019). Myös Kangaskoski (2016, 199) toteaa, että tulevaisuuden kannalta tärkeää on varhaiskasvattajien kouluttaminen aiheeseen liittyen eli lapsuuden seksuaalikasvatuksen sisällyttäminen tulevien varhaiskasvattajien opintokokonaisuuksiin.

Tässä tutkimuksessa selvitetään, kuinka varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuus ilmenee varhaiskasvatuksen kontekstissa ja kuinka siellä toteutetaan seksuaalikasvatusta. Varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuuden ilmenemistä ja seksuaalikasvatusta tarkastellaan varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkökulmasta. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan sitä, millaisia näkemyksiä varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on varhaiskasvatuksen seksuaalikasvatuksen merkityksestä ja tarpeellisuudesta. Tutkimukseen osallistui 26 varhaiskasvatuksen ammattilaista vastaamalla verkkokyselylomakkeeseen. Tutkimusaineisto analysoidaan laadullisen sisällönanalyysin keinoin.

2 VARHAISKASVATUSIKÄISTEN LASTEN SEKSUAALISUUS

Seksuaalisuus ja lapset on pitkään nähty toisistaan erillään olevina asioina (Robinson ym., 2017, 334). Ihmiset usein pohtivatkin sitä, onko pieni lapsi seksuaalinen. Sinkkonen (2007) vastaa tähän, että se riippuu siitä, mitä seksuaalisuudella oikein tarkoitetaan. Seksuaalisuuden tiedetään olevan tärkeä osa ihmistä ja sanotaan, että seksuaalisuus on yksi ihmisen ominaisuus (Korteniemi-Poikela & Cacciatore, 2010, 9). Vaikka seksuaalisuuden ilmeneminen vaihtelee yksilöittäin ja eri ikäkausina, se silti vaikuttaa ihmisessä koko hänen elämänsä ajan (Kosunen, Cacciatore ja Hervonen, 2003). Seksuaalisuus on moninainen asia ja se voi olla haastava käsite ymmärtää, jonka vuoksi seksuaalikasvattajan on tärkeää selvittää ensin itselleen käsitteiden merkitykset, jotta väärinymmärryksien mahdollisuus pieneneisi (Bildjuschkin, 2015, 9).

2.1 Seksuaalisuus teoreettisena käsitteenä

Seksuaalisuus sisältää monia ulottuvuuksia ja on keskeinen osa ihmisyyttä läpi elämän (WHO 2010). Seksuaalisuus ja sukupuoli on aiemmin nähty kietoutuvan biologisuuden ympärille, mutta muun muassa Lehtosen (2012) mukaan tämä määritelmä on hyvin suppea. Seksuaalisuus voidaan määritellä myös esimerkiksi kolmen osa-alueen kokonaisuudeksi: nämä ovat järki, tunteet ja biologia (Korteniemi-Poikela & Cacciatore, 2010, 10). Korteniemi-Poikela ja Cacciatore (2010, 10) lisäävät tähän, että seksuaalisuus on kuitenkin osittain pysyvä sekä osittain kehittyvä. Seksuaalisuutta ei siis nähdä pelkästään biologisena ilmiönä ja tekoina vaan se on erityisesti sisäinen prosessi, jossa tunteet, toiveet sekä seksuaaliset valmiudet kehittyvät (Korteniemi-Poikela & Cacciatore, 2010, 10). Myös Sinkkonen (2007) on kuvannut seksuaalisuuden olevan ”uskomattoman mutkikas bio-psyko-sosiaalinen rakennelma”.

Seksuaalisuuden määrittelyminen yksiselitteisesti onkin haastavaa, mutta sitä voidaan tarkastella hyvin kokonaisvaltaisesti. Kokonaisvaltaisesta näkökulmasta katsottuna seksuaalisuus nähdään monimutkaisena kehitysalueena, joka syntyy sekä kehittyy yksilöiden vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa (Balter ym., 2016, 30). Ympäristö nähdäänkin usein yhtenä tekijänä ihmisen seksuaalisuuden muotoutumiselle. Ympäristöllä tarkoitetaan hyvin laajaa kokonaisuutta, sillä se kuvaa niin fyysisiä, sosiaalisia kuin psyykkisiä ympäristöjä. WHO:n, Euroopan aluetoimiston ja BZgA:n *Seksuaalikasvatuksen tandardit Euroopassa* -julkaisussa (2010) kuvataan seksuaalisuuden rakentumista näin:

Seksuaalisuus on keskeinen osa ihmisyyttä kaikissa elämän vaiheissa, ja se käsittää sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuoliroolit, seksuaalisen suuntautumisen, erotiikan, mielihyvän, seksuaalisuhteet ja lisääntymisen. Seksuaalisia kokemuksia ja seksuaalisuuden ilmenemismuotoja ovat ajatukset, fantasiat, halut, uskomukset, asenteet, käyttäytyminen, seksuaalisuuden harjoittaminen, roolit ja suhteet. Vaikka seksuaalisuus voi pitää sisällään kaikki nämä ulottuvuudet, ihminen ei aina koe tai ilmennä niitä kaikkia. Biologiset, psykologiset, sosiaaliset, taloudelliset, poliittiset, eettiset, lailliset, historialliset, uskonnolliset ja hengelliset tekijät vaikuttavat vuorovaikutuksessa seksuaalisuuteen.

Määritelmän mukaan seksuaalisuus nähdään kokonaisvaltaisena kokonaisuutena, johon moninaiset tekijät vaikuttavat vuorovaikutuksen kautta. Tämän perusteella voisi olettaa, että myös varhaiskasvatusympäristö on merkittävässä roolissa varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuudessa sekä seksuaalisuuden kehityksessä. Ingman-Friberg ja Cacciatore (2016, 25) esittävät, että seksuaalisuuden voidaan sanoa liittyvän psyykkiseen, fyysiseen, emotionaaliseen sekä sosiaaliseen kehitykseen, käsittäen osa-alueita näistä kaikista. Tässä tutkielmassa tarkastelen seksuaalisuutta juuri näiden kokonaisvaltaisten määrittelyjen kautta. Seksuaalisuus nähdään tämän määrittelyn mukaan muun muassa kehoon, läheisyyteen, nauttimiseen, oikeuksiin ja tunteiden kokemiseen liittyvänä alueena (Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016, 25). Seksuaalisuus nähdään tärkeänä kehityksen osa-alueena, joka on tiiviisti yhteydessä myös lapsen muuhun kehitykseen, kuten itsetunnon, minäkuvan sekä identiteetin rakentumiseen (Vehkaoja, Cacciatore & Ingman-Friberg, 2019, 4).

2.2 Varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuuden ilmeneminen

Pienten lasten seksuaalisuutta ja sen ilmenemistä on tutkittu todella vähän (Cacciatore, 2016, 71). Vuonna 2013 ja Väestöliitto toteutti *Pusuhippaa, lääkrileikkejä ja haikaravauvoja - tavallista arkea tai tarua päivähoidon arjesta* -tutkimuksen, joka kartoitti alle kouluikäisten lasten seksuaaliterveyttä. Tutkimukseen sisältyi varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuutta koskeva kysely varhaiskasvatuksen ammattilaisille ja vuonna 2014 kyselyn myös lasten vanhemmille. Tutkimuksen tulosten mukaan vanhemmat korostivat, että lasten seksuaalisuus ja seksuaalinen toiminta ilmenee eri tavalla kuin aikuisten, sillä siinä ei ole samanlaista seksuaalista sävyä kuin aikuisilla. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kuitenkin kertoivat lasten seksuaalisuuden ilmenevän monin tavoin päivittäin varhaiskasvatuksessa. (Väestöliitto, 2013.) Myös Cacciatore (2016, 72) painottaa, että lasten seksuaalisuuden ilmentämiseen liittyvät kaikki kehoon liittyvät leikit sekä teot, vaikka niissä ei ilmenisi minkäänlaista seksuaalista sävyä. Silti monella varhaiskasvatuksen ammattilaisella on epävarma olo siitä, mitä varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalinen käyttäytyminen on (Balter ym., 2016, 30; Brouskeli & Sapountzis, 2017, 56).

Varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuuden ilmeneminen ja käyttäytyminen saattaa hämmentää aikuisia ja monet voivat pohtia, mitä yleinen käyttäytyminen sisältää. Cacciatore (2016, 75) kuvaa, että tällaiseksi voidaan ajatella käytöstä, joka ei ainakaan haittaa ihmisen hyvinvointia ja terveyttä vaan jopa edistää niitä. Balterin ja kumppaneiden (2016, 31) mukaan varhaiskasvatusikäisten lasten yleinen seksuaalinen käyttäytyminen sisältää muun muassa omien sukupuolielinten koskettelua, muiden ja omien sukupuolielinten ihmettelemistä ja katselua sekä esimerkiksi lääkrileikkejä. Cacciatore (2016, 75) lisää, että esimerkiksi pienten lasten itsetyydytys on yleistä seksuaalista käyttäytymistä, joka ei haittaa lapsen kasvua ja kehitystä. Vehkaoja ja kollegat (2019, 25) kuitenkin huomauttavat, että jos lapsen seksuaalinen käyttäytyminen on pakonomaista, ilotonta, muita lapsia häiritsevää tai aiheuttaa lapsessa itsessään ahdistusta, on silloin syytä ottaa asia käsittelyyn tarkemmin.

Lasten seksuaalisuuteen ja sen ilmenemiseen suhtautumien vaihtelee kulttuuritaustan mukaan. Cheung ja kollegat (2020, 11) esittävät esimerkkinä länsimaalaisen ja aasialaisen lähestymistavan eroavaisuuksia avoimuudesta seksuaalisuutta kohtaan. Heidän mukaansa länsimaalaiset ovat yleisesti ottaen avoimempia kuin aasialaiset puhuttaessa seksuaalisuudesta (Cheung ym., 2020, 11). Cacciatore (2016, 75) lisää, että aikuisen tieto lasten seksuaalisuudesta tai tiedon puute voi vaikuttaa seksuaalisuuden käsittelyyn. Mikäli aikuisella ei ole tutkustietoa asiasta, yleinen ja huolestuttava käyttäytyminen voivat olla hyvin henkilökohtaisia oletuksia. Tällöin ihmiset arvioivat lasten seksuaalista käyttäytymistä lähinnä omien kokemusten sekä uskomuksien valossa. Tämän vuoksi esimerkiksi varhaiskasvatuksen ammattilaisilla olisi erittäin tärkeää olla tietoa pienten lasten seksuaalisuuden ilmenemisestä ja seksuaalisesta käytöksestä. (Cacciatore, 2016, 75.)

2.3 Varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalinen kehitys

Tarkastelen varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalista kehitystä *Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa* (2010) sekä Korteniemi-Poikelan ja Cacciatoren luoman *Seksuaalisuuden portaiden* (2016b) avulla. Euroopan seksuaalikasvatuksen standardit (2010) jakavat seksuaalisuuden kehitysvaiheet alle kouluikäisillä lapsilla kahteen vaiheeseen: ensimmäinen vaihe on 0–3-vuotiailla ja toinen 4–6-vuotiailla. Seksuaalisuuden portaissa (2016b) ensimmäinen porras sijoittuu 0–4-vuotiaisiin, toinen porras 2–8-vuotiaisiin ja kolmas porras 3–9-vuotiaisiin. Näissä seksuaalisen kehityksen malleissa on paljon yhteisiä sekä toisiaan täydentäviä tekijöitä, jonka vuoksi tarkastelen niitä rinnakkain.

Euroopan seksuaalikasvatuksen standardien (2010, 25) mukaan seksuaalisuuden kehityksen ensimmäinen, 0–3 vuoden ikään ajoittuva vaihe, jaetaan vielä kahteen erilliseen osa-alueeseen: 0–1-vuotiaiden löytämisvaiheeseen sekä 2–3-vuotiaiden uteliaaseen tutkimiseen. Standardien mukaan seksuaalisuus alkaa kehittyä heti syntymästä lähtien. Tässä ensimmäisessä vaiheessa aistit ovat keski-

össä ja muun muassa maistelun, koskettelun ja kuuntelun avulla vauvoille kehityttyä turvallisen ja mukavan tunteen kokemuksia. Siksi myös vauvojen hyväily on erityisen tärkeää, sillä se luo pohjaa terveelle sosiaaliselle sekä emotionaaliselle kehitykselle, jotka ovat tukemassa seksuaalisuuden muodostumista. (WHO, Euroopan aluetoimisto ja BZgA, 2010, 25.) Myös seksuaalisuuden portaiden (2016b) ensimmäisen 0–4 vuoden ikään ajoittuvan portaan mukaan olennaista on lapsen tarve läheisyyteen ja turvaan. Hellän kosketuksen määrällä on todettu olevan keskeinen merkitys lapsen kehoitsetunnolle sekä seksuaaliselle kehitykselle. Aikuisen tehtävänä on vahvistaa näitä kokemuksia ja luoda lapselle tunne siitä, että kehossa on kiva olla ja lapsi on arvokas. (Laru ym., 2016b, 121.)

Seksuaalikasvatuksen standardien (2010, 25) mukaan seksuaalisuuden kehityksen ensimmäisen vaiheen toinen osa-alue alkaa kahden vuoden iässä. Kahden vuoden iän aikoihin lapsi tulee tietoiseksi itsestään sekä kehostaan ja lapselle kehittyy myös sukupuoli-identiteetti. Uteliaisuus kehoon näyttäytyy esimerkiksi kiinnostuksena tarkastella omia sekä muiden sukuelimiä. Tässä vaiheessa lapset alkavat tarkoituksellisesti koskettelemaan sukuelimiään, sillä se tuntuu hyvältä. He alkavat myös oppia sosiaalisia normeja, eli mitkä asiat ovat sallittua ja mitkä eivät. (WHO, Euroopan aluetoimisto ja BZgA, 2010, 25.) Seksuaalisuuden portaissa korostetaan, että pienen lapsen ylpeys omasta kehostaan sekä leikkisän luonteva suhtautuminen seksuaalisuuteen liittyviin asioihin on arvokas ja tärkeä asia. Aikuisen tehtävänä on ohjata lasta asiallisesti kertomalla, että joka kehon osa on arvokas sekä sen, että toisen kehoa kosketetaan vain, jos toinen niin haluaa. (Laru ym., 2016b, 121,122.)

Seksuaalisuuden kehityksen toisessa vaiheessa lapsi oppii sääntöjä, leikkimään sekä muodostamaan ystävyyssuhteita. Lapset oppivat yhä enemmän sosiaalisia sääntöjä, eli asioita, miten heidän ”pitäisi” käyttäytyä. Lapset oppivat esimerkiksi sen, että julkinen alastomuus ei ole sallittua. Lapset tutustuvat sekä omaansa että toisensa kehoihin usein leikkien yhteydessä, kuten lääkärileikeissä. Lapset saattavat alkaa ujostella omaa kehoaan, mutta samalla ilmaisevat rakkautaan niin vanhempia kuin myös päiväkodin opettajaa tai omaa leluaan kohtaan. Tässä vaiheessa lapsille alkaa muodostua käsityksiä sukupuolirooleista eli siitä,

mitä pojat ja mitä tytöt tekevät. (WHO, Euroopan aluetoimisto ja BZgA, 2010, 25.) Seksuaalisuuden portaiden toinen ja kolmas porras ajoittuvat tälle toiselle vaiheelle. Lapsi on oppinut, että on itse arvokas ja ihana ja alkaa nyt ajattelemaan enemmän, että myös muut ovat ihania. Tätä tykkäämistä ja rakastamista lapset usein alkavat osoittamaan estoitta, riippuen kuitenkin siitä, minkälaisiin tapoihin lapsi on oppinut. Hellyyden osoittamisen tavoissa on paljon eroavaisuuksia sekä yhteisöissä perheistä kulttuureihin että yksilöllisesti. Lapsen omille tunteille ei kannata naureskella vaan antaa hyväksyntä sille ja tukea tätä onnellista tunnetta. Omien tunteiden ilmaisu on hieno asia ja tässä vaiheessa aletaan oppimaan, onko omista tunteista puhuminen hyväksytyä vai noloa. Lapset alkavat miettimään sekä kyselemään asioita liittyen sukupuoleen ja vauvojen syntymiseen, kuten ”mistä vauvat tulee?” sekä leikkimään erisukupuoli roolia. Kasvattajan roolina tässä on antaa lapsille mahdollisuus kokeilla juuri niitä asioita, mistä lapsi on itse kiinnostunut. (Laru ym., 2016b, 125,126.)

Laru, Riihonen ja Cacciatore (2016b, 120) tähdentävät, että seksuaalinen kehitys on vaiheittain etenevää, johon liittyvät lapsen kokemukset, ympäristö, temperamentti sekä kehitysaikataulut. Myös Sinkkonen (2007) painottaa, että lapsi luo omaa seksuaalista identiteettiään liittämällä siihen moninaisia elementtejä itsestään sekä ympäristöstään omaan tahtiinsa. Korteniemi-Pokela ja Cacciatore (2010, 9) kuitenkin muistuttavat, että jokaisella lapsella on oma yksilöllinen kehitysaikataulunsa yleisistä kehitysvaiheista huolimatta.

3 SEKSUAALIKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA

Seksuaalikasvatuksella on oma historiansa. Seksuaalikasvatus on aiemmin toteutettu lisääntymisen ja sairauksien ennalta ehkäisyn näkökulmasta, eikä esimerkiksi nautintoa ja hyvinvointia ole ajateltu osana seksuaalikasvatusta (Ponzetti, Jr., 2016, 2; WHO, Euroopan aluetoimisto ja BZgA, 2010, 3). Robinson ja kollegat (2017, 334) painottavat, että lapset ja seksuaalisuus ovat asioita, joita ei ole aiemmin yhdistetty toisiinsa, sillä lapset on nähty viattomina. Euroopan seksuaalikasvatuksen standardien (2010, 11) mukaan seksuaalikasvatus kuitenkin alkaa jo lapsen syntymästä. Silti esimerkiksi monissa Euroopan maissa seksuaalikasvatus alkaa virallisesti vasta 7–12-vuotiaana (Brouskeli & Sapountzis, 2017, 58). Seksuaalikasvatuksen tavoitteita ovat mahdollisuus pohtia sukupuoliä ja seksuaalisuuksia, seksuaalinen itsemääräämisoikeus, hyvä seksuaaliterveys ja seksuaalinen hyvinvointi sekä oikeus kokea oma seksuaalisuutensa hyvänä ja arvokkaana (Bildjuschkin2015, 14). Lasten kohdalla seksuaalikasvatuksen tavoitteena nähdään erityisesti seksuaalisen kehityksen tukeminen ja suojeleminen (WHO, Euroopan aluetoimisto & BZgA, 2010, 19). Bildjuschkin (2015, 14) korostaa, että tavoitteiden määrittelyyn vaikuttavat kasvatettavan tiedon tarve, ikä sekä kehitystaso.

3.1 Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat

Varhaiskasvatuksen työntekijöiden toimintaa varhaiskasvatuksessa ohjaavat erilaiset lait ja ohjeistukset. Suomen perustuslaissa (731/1999, 6 §, 7 §) todetaan muun muassa ihmisten olevan yhdenvertaisia, lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä sekä jokaisella olevan oikeus henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Myös YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen ensimmäisessä artiklassa todetaan, että jokainen ihminen syntyy vapaana sekä tasavertaisena arvoltaan ja oikeuksiltaan (Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, 1948). YK on tehnyt ihmisoikeuksien julistuksen lisäksi erillisen yleissopimuksen lapsen oikeuksista. Tässä sopimuksessa painotetaan

erityisesti lasten oikeuksia sekä todetaan, että lasta tulisi kasvattaa ihmisarvon, suvaitsevuu den sekä tasa-arvon hengessä (Yleissopimus lapsen oikeuksista, 1991). Näiden edellä mainittujen lain, julistuksen sekä sopimuksen mukaan ihmisiä, eli myös varhaiskasvatuksen työntekijöitä, kehoitetaan kohtelemaan muita ihmisiä muun muassa suvaitsevasti ja tasavertaisesti, myös seksuaalisten oikeuksien suhteen.

Ihmisoikeudet sisältävät lisäksi seksuaalisuuteen liittyviä oikeuksia. Seksuaalioikeuksista on tehty erillisiä laajennuksia ihmisoikeuksiin ja yksi niistä on Seksuaaliterveyden maailmanjärjestön (World Association for Sexual Health, WAS) julkaisu *Declaration of Sexual Rights*. Seksuaalioikeuksien julistuksen yhtenä oikeutena todetaan olevan oikeus koulutukseen sekä kattavaan seksuaalikasvatukseen. Kyseisessä julistuksessa todetaan, että kattavan seksuaalikasvatuksen on oltava muun muassa ikään soveltuvaa, ihmisoikeudet huomioon ottavaa sekä omattava positiivinen lähestymistapa seksuaalisuuteen. (WAS, 2014.) Tämän perusteella voidaan olettaa, että myös varhaiskasvatustilanteissa lapsille annetaan seksuaalikasvatusta varhaiskasvatuksen kontekstissa heidän iällensä ja kehityksellensä soveltuvalla tavalla.

Seksuaalikasvatus on usein monille tuttu termi koulun puolelta, mutta varhaiskasvatuksessa käsite seksuaalikasvatus tulee vastaan harvoin, jos ollenkaan. Varhaiskasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa, kuten varhaiskasvatuslaissa (540/2018), varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) tai esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) ei mainita seksuaalikasvatusta kyseistä käsitettä käyttäen. Itseasiassa edes käsite seksuaalisuus ei ole näyttäytynyt ennen vuotta 2021 kyseisissä ohjaavissa asiakirjoissa. Varhaiskasvatusta ohjaavista asiakirjoista vuoden 2021 alussa julkaistussa Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteissa (2020, 54) seksuaalisuus mainitaan ensimmäistä kertaa: ”Lasten ikätasoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti.” Varhaiskasvatuslaissa (540/2018, 3 §) todetaan kyllä, että varhaiskasvatuksen tavoitteena on muun muassa edistää iän sekä kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä sekä terveyttä ja hyvinvointia, mutta sanaa seksuaalisuus ei ole mainittu.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) ei mainita seksuaalikasvatusta käsitteenä vaan se ikään kuin nähdään osana ihmiseksi kasvamista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteet ohjaavat kasvattajia toimimaan siten, että he luovat lapsille mahdollisimman turvallisen sekä arvostavan ilmapiirin kasvaa ja kehittyä. Arvoperustan yleisperiaatteita ovat muun muassa lapsuuden itseisarvo, ihmisenä kasvaminen sekä lapsen oikeudet (OPH, 2018, 20,21). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa luetellaan myös asioita, joita varhaiskasvatuksen toiminta tulisi sisältää. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (OPH, 2018) sisältää esimerkiksi viisi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen aluetta, joita varhaiskasvatuksessa pyritään laadukkaalla pedagogiikalla edistämään. Nämä alueet, kuten itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, voidaan ajatella liittyvän myös seksuaalisuuteen, sillä seksuaalisuus kattaa esimerkiksi Ingman-Fribergin ja Cacciatoren (2016, 25) mukaan osa-alueita niin psyykkisestä, fyysisestä, emotionaalisesta kuin myös sosiaalisesta kehityksestä. Seksuaalikasvatuksen ohjeistusten ja kehotunnekasvatus -termin käyttämiseen sekä toteuttamiseen on kehoitettu, mutta ne eivät ole mukana esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa.

3.2 Kehotunnekasvatus varhaiskasvatusikäisten seksuaalikasvatuksena

Varhaiskasvatuksessa seksuaalikasvatus -käsitteen sijasta käytetään usein erilaisia ilmaisuja, kuten turvataidot tai kehotunnekasvatus, sillä ne kuvaavat paremmin pienten lasten kehitystä sekä tarpeita (Väestöliitto, 2020). Väestöliitto on tehnyt tiivistelmän kehotunnekasvatuksesta, joka pohjautuu seksuaalikasvatuksen standardeihin Euroopassa -julkaisuun. Standardit ovat ohjeistus viranomaisille sekä asiantuntijoille seksuaalikasvatuksen sisällöstä 0–18-vuotiaille. Kyseisessä tiivistelmässä kehotunnekasvatus on määritelty lasten seksuaalikasvatukseksi, joka sisältää kahdeksan eri osa-alueita. Nämä ovat keho ja kehitys, tunteet, läheisyys ja hyvinvointi sekä itsetunto, ympäristö ja muut ihmiset, hyvinvointi ja terveys, lisääntyminen, normit ja tavat sekä oikeudet. (Väestöliitto, 2020.) Väestöliitto onkin kannustanut kaikkia kuntia ottamaan kehotunnekasvatus -määritelmän

käyttöön paikallisissa opetussuunnitelmissaan (Cacciatore, Ingman-Friberg, Apter, Sajaniemi & Kaltiala, 2020, 8).

Kuten edellä on tullut esille, varhaiskasvatuksessa seksuaalikasvatuksen asemasta on alettu käyttämään termiä kehotunnekasvatus. Vehkaoja ja kollegat (2019, 8) toteavat kehotunnekasvatuksen sisältävän myönteistä minäkuvan vahvistamista, ikätasoista seksuaaliterveystietoa sekä tunne- ja turvataitoja. Tunteiden sanoittaminen on hyvä keino opettaa lapsille tunteita ja niiden ilmaisua. Samalla kasvattajat voivat tukea lapsen luontaista uteliaisuutta seksuaalisuutta kohtaan ja ilmaista tunteilla, että myös seksuaalisuus on hyväksyttävää. (Vehkaoja ym., 2019, 9.) Kangaskoski (2016, 197) painottaakin, että harva kokee lapsen seksuaalisuuden sisältävän esimerkiksi tunteista puhumisen, kehonosien nimeämisen ja niistä huolehtimisen, omista oikeuksista ja ihmissuhteista puhumisen tai pottahetket, mutta nämä asiat ovat juuri niitä, mitkä ovat läsnä pienten lasten arjessa. Lisäksi Kangaskoski (2016, 197) toteaa kaikkien antavan seksuaalikasvatusta tiedostaen tai tiedostamatta, sillä sitä on myös esimerkiksi puhumattomuus.

Varhaiskasvatuksessa lapsia ohjataan sekä tuetaan oppimaan, kasvamaan ja kehittymään. Korteniemi-Poikela ja Cacciatore (2010, 9) korostavat sitä, että lapsi tarvitsee juuri hänelle sopivan ja ajankohtaisen tuen myös seksuaaliselle kasvulleen ja kehitykselleen. Lisäksi Cacciatore (2016, 72) tähdentää, että seksuaalisuuteen liittyvissä tilanteissa neuvonta, ohjaaminen sekä rajoittaminen on jo seksuaalikasvatusta. Myös Brouskeli ja Sapountzis (2017, 65) kertovat, että kansainvälisesti yhdeksi tärkeimmäksi seksuaalikasvatuksen muodoksi koetaan turvallisen ympäristön luominen, jossa pienillä lapsilla olisi mahdollisuus avoimesti kysellä ja keskustella ristiriitaisista sekä sekavista tunteista ja kokemuksista seksuaalisuuteen liittyen. Vehkaojan ja kollegoiden (2019, 9) mukaan lapsen seksuaalista kehitystä voidaankin suojata sekä tukea arjessa lapsen kanssa vuorovaikutuksessa esimerkiksi suhtautumalla kannustavasti sekä hyväksyvästi lapseen ja puhumalla itsestään sekä toisista kunnioittavasti.

Aiempien tutkimusten ja tiedon valossa voisi todeta seksuaalikasvatuksen toteuttamisen olevan melko kokonaisvaltaista. Seksuaalikasvatus vaikuttaa olevan osa koko ajan tapahtuvaa toimintaa. Cacciatore ja Ingman-Friberg (2016) kuvaavatkin seksuaalikasvatuksen tapahtuvan elämän ohessa. Se tapahtuu tavalla tai toisella jokaisena päivänä, eikä siten ole yksittäinen irrallinen istunto (Cacciatore & Ingman-Friberg, 2016, 64).

3.3 Seksuaalikasvatuksen merkitykset ja seksuaalikasvatusta kohtaan koetut asenteet

Seksuaalisuus on kokonaisvaltainen osa ihmisen elämää. Kosunen ja kollegat (2003) painottavat, että lapsuudessa syntyy pohja seksuaaliselle minäkuvalle ja kehitykselle, jotka muodostavat perustan yksilön seksuaalisuudelle. Balter ja kumppanit (2016, 31) korostavat, että lasten uteliaisuuden ja seksuaalisuuden etsinnän kehittyessä he alkavat luoda seksuaalista tietoa ja asenteita, jotka perustuvat vanhemmilta saatuun tukeen sekä heidän antamiinsa vastauksiin tai niiden puuttumiseen. Vanhemmilla sekä varhaiskasvattajilla on tärkeä merkitys luoda avoin ilmapiiri, jossa lapsi voi ihmetellä ja kysellä asioista turvallisesti. Varhaislapsuudessa opitut asiat vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa voivat vaikuttaa myöhempään elämään. Väestöliiton (2013) tutkimuksen mukaan varhaiskasvatuksen ammattilaisista 80 % vastasi olevansa täysin tai jokseenkin samaa mieltä väitteeseen siitä, että *"Alle kouluikäisen lapsen seksuaalisuus vaikuttaa hänen myöhempään seksuaaliterveyteensä"*, eli kyseisen tutkimuksen perusteella varhaiskasvatuksen ammattilaisista suurin osa koki varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuuden vaikuttavan myöhempään seksuaaliterveyteensä.

Puura ja Laukkanen (2016) tuovat esille, että lapsuuden aikaisilla kokemuksilla, kasvuympäristöllä sekä elämäntavoilla on todettu olevan pitkäkestoisia vaikutuksia ja seurauksia, jotka kestävät koko elämän. Tämä pätee myös seksuaalikasvatuksesta saatuihin kokemuksiin. Seksuaalikasvatukselle nähdään olevan tarvetta myös kansainvälisesti ja sen lisäksi seksuaalikasvatuksen hyötyjä on tutkittu ja ne tunnistetaan. Kansainväliset tutkimukset osoittavat, että turvallisessa ja mahdollistavassa oppimisympäristössä tarjottavalla seksuaalikasvatuksella on

positiivinen ja elinikäinen vaikutus terveyteen ja hyvinvointiin. Muun muassa lisäämällä itsetuntoa sekä vahvistamalla taitoja selviytyä erilaisista haasteista, seksuaalikasvatus voi vahvistaa lapsia kehittämään kestävämpiä ja merkityksellisempiä suhteita. (European Expert Group on Sexuality Education, 2016, 428.)

Sen lisäksi, että varhaislapsuuden seksuaalikasvatuksella on merkitys myöhempään elämään, on se myös sillä hetkellä tärkeää hyvän ja nautinnollisen lapsuuden kannalta. Muun muassa Pihlaja ja Viitala (2018, 8) korostavat, että varhaislapsuus on jo itsessään merkittävä ajanjakso ihmisen elämässä, eikä ainoastaan valmistautumista johonkin tulevaan tai suurempaan. Luomalla myönteistä seksuaalikasvatusta, lapset voivat elää hyväksyvässä ilmapiirissä tutkien asioita ilman häpeän tunnetta itsestään tai omista toimistaan. Seksuaalisuus on arvokas ja kaunis asia, joka on jokaisessa ihmisessä läsnä oleva osa terveyttä ja hyvinvointia ja siten jo lapsuudesta lähtien ikätasoisena ilmenevä rikkaus ja voimavara (Laru, Riihonen & Cacciatore 2016a, 114).

Asenteiden vaikutuksia käyttäytymiseen tarkastelevissa tutkimuksissa, on todettu, että jos ihminen kokee jostain asiasta olevan enemmän hyötyä kuin haittaa, kyseiseen asiaan muodostuu myönteinen suhde (Ajzen & Fishbein, 2005, 193). Esimerkiksi Cheung ja kollegat (2020, 12) havaitsivat tutkimuksessaan, että opettajien oma seksuaalisuuteen liittyvä häpeän tunne saattaa johtaa siihen, etteivät he koe olevan päteviä antamaan seksuaalikasvatusta. Tällöin he saattavat muun muassa ohittaa lasten seksuaalisuutta koskevat kysymykset. Kyseisen tutkimuksen tulokset osoittivat myös seksuaalikasvatuksen merkitykselliseksi kokevien kasvattajien etsivän itselleen todennäköisemmin tietoa seksuaalikasvatuksen toteuttamisesta, kuin niiden kasvattajien, jotka eivät kokeneet seksuaalikasvatusta niin tärkeäksi (Cheung ym., 2020, 12). Asenteilla nähdään siis olevan vaikutusta käyttäytymiseen ja esimerkiksi siihen, mikä koetaan merkityksellisenä (Ajzen & Fishbein, 2005, 193). Varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat vaikuttamassa seksuaalikasvatukseen varhaiskasvatuksen kontekstissa, minkä vuoksi heidän asenteillaan voi olla vaikutusta lasten seksuaalisuuteen ja sen kehitykseen.

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuus ilmenee varhaiskasvatuksen arjessa ja kuinka seksuaalikasvatusta siellä toteutetaan. Lisäksi tutkimustehtävänä oli tarkastella, millaisia näkemyksiä varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on seksuaalikasvatuksen merkityksistä ja tarpeellisuudesta. Varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuutta ja seksuaalikasvatusta on tutkittu vähän. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastaukset antavat lisää tietoa kyseisestä aiheesta. Tutkimuksen toteuttamiseksi muodostuivat seuraavat tutkimuskysymykset:

1. Kuinka varhaiskasvatuksen ammattilaiset kuvaavat lasten seksuaalisuuden ilmenemistä varhaiskasvatuksessa?
2. Kuinka varhaiskasvatuksen ammattilaiset kuvaavat seksuaalikasvatuksen toteuttamista varhaiskasvatuksessa?
3. Kuinka varhaiskasvatuksen ammattilaiset kuvaavat varhaiskasvatuksessa toteutettavan seksuaalikasvatuksen merkityksiä ja tarpeellisuutta?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimuskohde ja lähestymistapa

Tämä tutkimus on luonteeltaan laadullinen. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkimusilmiötä mahdollisimman syvällisesti sekä kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2009, 161; Vaismoradi, Jones, Turunen & Snelgrove, 2016, 100). Tämän tutkimuksen tavoitteena on syventää ymmärrystä varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuudesta, seksuaalikasvatuksen toteutumisesta varhaiskasvatuksessa sekä seksuaalikasvatuksen merkityksistä ja tarpeellisuudesta. Tutkimus pohjaa konstruktionistiseen lähestymistapaan, jossa ilmiöiden ymmärretään rakentuvan kulttuurisesti sekä vuorovaikutuksessa ihmisten kesken, ja siksi ilmiöt ovatkin jatkuvan muutoksen kohteena. Konstruktionismissa ilmiöstä ymmärretään olevan moninaisia tapoja jäsentää ja tulkita sitä (Burr, 2015, 223.) Ilmiöt, kuten esimerkiksi lapsuus ja seksuaalisuus, ja niihin liitetyt merkitykset ja tieto nähdään siten kulttuurisesti ja sosiaalisesti rakentuneina. Tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena ovat varhaiskasvatusikäisten seksuaalisuus sekä varhaiskasvatuksen seksuaalikasvatus, ja ne ovat aiheita, jotka ovat vasta tulleet yhteiskunnan tarkasteluun tarkemmin, sillä lapsuus ja seksuaalisuus on aiemmin nähty toisistaan hyvin erillisinä asioina (Robinson ym., 2017, 334). Laadullinen tutkimus perustuu tyypillisesti ihmisten subjektiivisten näkemysten tarkasteluun (Puusa & Juuti, 2020) ja tässä tutkimuksessa ilmiötä kuvataan varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkökulmasta.

5.2 Tutkimusaineiston keruu ja tutkimukseen osallistujat

Tutkimusaineisto kerättiin sähköisellä Webropol-verkkokyselyllä. Menetelmäksi valikoitui verkkokyselylomake, sillä se mahdollisti monien vastauksien saamisen terveysturvallisesti aikana, jolloin koronapandemia vallitsi Suomessa. Hirsjärven ja kollegoiden (2009, 195) mukaan verkkokyselyn avulla onkin mahdol-

lista saavuttaa suuri joukko tutkittavia. Webropol -verkkokyselyohjelmisto mahdollistaa sen, vastaaja voi vastata itselleen sopivana ajankohtana ja muokata vastauksiaan täyttäessään lomakettaan (Valli & Perkkilä, 2018, 122,123).

Koska tutkimuksen tarkoituksena oli saada vastauksia varhaiskasvatuksen ammattilaisilta, päädyin hakemaan tutkittavia varhaiskasvatuksen ammattilaisille tarkoitettuista Facebook ryhmistä. Kysely julkaistiin kahdessa Facebook-ryhmässä. Ennen kyselyn jakamista ryhmiin, kysyin lupaa kyselyn julkaisuun koltelta eri Facebook-ryhmän ylläpitäjältä, joista kaksi ylläpitäjää antoi luvan kyselyn jakamiseen ylläpitämässään ryhmässä. Kyselyyn pystyi vastaamaan 01.06.-02.08.2021 välisenä aikana. Ennen kyselyn muokkaamista lopulliseen versioonsa, sille tehtiin pilotointi. Pilotointiin osallistui viisi varhaiskasvatuksen ammattilaista, jotka vastasivat kyselyyn ja antoivat siitä palautetta.

Kysely (liite 1) sisälsi kolme taustakysymystä ja viisi avointa kysymystä. Taustakysymykset koskivat vastaajien koulutustaustaa, työkokemusta varhaiskasvatuksessa sekä lasten ikäluokkaa, jonka kanssa vastaaja oli pääasiassa toiminut. Avoimet kysymykset liittyivät varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuuden ilmenemiseen, seksuaalikasvatukseen toteuttamiseen, seksuaalikasvatuksen merkitykseen sekä seksuaalikasvatukseen valmistavaan koulutukseen. Verkkokyselylomakkeessa ei kysytty henkilötiedoiksi luokiteltavia tietoja. Verkkokyselyn alussa oli esillä tietosuojailmoitus, jonka jokainen vastaaja saattoi lukea ennen tutkimukseen osallistumista. Tutkimukseen osallistuneet ovat suostuneet tutkimukseen täyttämällä kyseisen verkkokyselylomakkeen ja näin antaneet luvan käyttää antamiaan vastauksiaan tässä tutkimuksessa.

Kyselyyn vastasi lopulta 26 varhaiskasvatuksen ammattilaista (liite 2). Kyselyyn vastanneista yli kolmasosa oli kasvatustieteen kandidaatteja, hieman alle neljäsosa sosionomeja ja hieman alle neljäsosa kasvatustieteen maistereita. Vastaajat olivat työskennelleet varhaiskasvatuksessa keskimäärin 9,7 vuotta. Yli puolet vastaajista oli työskennellyt pääsääntöisesti 2-5-vuotiaiden ryhmässä ja neljäsosa esiopetusikäisten ryhmässä. Vähiten kyselyyn vastanneissa oli alle 3-vuotiaiden ryhmässä työskennelleitä.

5.3 Aineiston analyysi

Tutkimusaineisto analysoitiin laadullisella abduktiivisella sisällönanalyysillä. Abduktiivisessä eli teoriasidonnaisessa lähestymistavassa analyysiin vaikuttavat sekä aineistolähteisyys että aiempi teoriatieto (Puusa, 2020). Aineistoa lähdettiin aluksi tarkastelemaan induktiivisesti eli aineistolähtöisesti. Varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuutta ja seksuaalikasvatusta on aiemmin tarkasteltu hyvin vähän ja induktiivinen sisällönanalyysi sopii tilanteisiin, joissa tutkittavaa ilmiötä ei ole käsitelty aiemmissa tutkimuksissa tai tieto ilmiöstä on hajanaista (Kyngäs, Mikkonen & Kääriäinen, 2019, 14). Eskolan ja Suorannan (2005, 19) mukaan aineistolähtöinen sisällönanalyysi sopiikin analyysimenetelmäksi silloin, kun halutaan saada perustietoa tutkittavasta ilmiöstä. Tässä tutkimuksessa varhaiskasvatuksen ammattilaisilta saadut vastaukset varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuudesta sekä seksuaalikasvatuksesta antoivat tietoa siitä, kuinka tämä kyseinen ilmiö näyttäytyy varhaiskasvatuksen kontekstissa. Vaismoradi ja kollegat (2016, 101) korostavat, että analyysissä on muistettava tutkimukseen osallistuneiden subjektiiviset näkemykset ja kokemukset ja että ne esitetään tutkimusraportissa asianmukaisesti. Kuten Kyngäs ja kollegat (2019, 14) ovat kuvailleet induktiivisen sisällönanalyysin tavoitteena olevan tiivistelmän luonti ilmiöstä, myös tässä tutkimuksessa tavoitteena on luoda tiivistelmä ilmiöstä sisältäen asianmukaisesti varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkemykset.

Sisällönanalyysin ensimmäisessä vaiheessa Kyngäs ja kumppanit (2019, 15) kuvaavat tutkijan valitsevan analyysiyksikön. Tässä tutkimuksessa analyysiyksikkönä olivat lauseet. Tutkimusaineisto sisälsi vastauksia moneen eri kysymykseen, jotka käsitelivät varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuutta ja seksuaalikasvatusta. Vastaukset olivat pituudeltaan kahdesta sanasta moniin lauseisiin. Aineistosta koodattiin lauseet, jotka olivat olennaisia tutkimuksen kannalta ja liittyivät tutkimuskysymykseen, johon kyselyn kyseisellä kysymyksellä haettiin vastausta. Tämän jälkeen tutkimusaineisto redusoidtiin, eli kuten Tuomi ja Sarajärvi (2018, 123) ovat esittäneet, aineistoa pelkistettiin karsimalla aineistosta pois tutkimukselle epäolennaiset kohdat, jotka eivät käsitelle tutkimusaihetta. Redusoinnin jälkeen koodatuista lauseista muodostettiin pelkistettyjä ilmaisuja,

jotta ne olivat helpommin ymmärrettävissä. Ennen pelkistystä esimerkiksi pelkistetty ilmaisu *Lapsia kiinnostaa ihmisyyys ja keho* koskien varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuuden ilmenemistä varhaiskasvatuksessa näytti alkuperäisessä vastauksessa tältä: ”Pieni lapsi on hyvin kehollinen ja avoin. Seksuaalisuus näkyy kaikessa. Vessa-asiat ja keho kiinnostaa valtavasti.”

Analyysi eteni koodatun materiaalin jälkeen pelkistettyjen ilmaisujen ryhmittelyyn, jossa Graneheimin ja kollegoiden (2017, 30) mukaan muodostetaan luokkia. Kyseisessä vaiheessa luodaan alustavia kuvauksia tutkittavalle ilmiölle (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 124). Kyngäs ja kollegat (2019, 15) kuvaavat, että tässä vaiheessa tutkimusaineistosta tehtyjä pelkistettyjä ilmauksia vertaillaan yhtäläisyyksien ja erojen suhteen, jotta erilaisia luokkia voidaan ryhmitellä. Graneheim ja kollegat (2017, 32) lisäävät, että laadullisessa sisällönanalyysissä luokka sisältää esimerkiksi ilmiötä kuvaavia asioita, kokemuksia tai asenteita. Tässä analyysissä luokat kuvaavat varhaiskasvatuksen ammattilaisten antamia vastauksia varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuudesta, seksuaalikasvatuksesta ja seksuaalikasvatuksen merkityksistä.

Tämän jälkeen analyysi eteni induktiivisesta tarkastelusta abduktiiviseen. Aineistosta löytyneistä ryhmistä muodostettiin luokkia, joita käsitteellistettiin teoriaan pohjautuen. Ryhmittelyn jälkeistä vaihetta kutsutaan abstrahoinniksi eli teoreettisten käsitteiden luomiseksi (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 91). Ryhmittelyssä muodostettujen alaluokkien tarkastelussa löydettiin niitä yhdistäviä tekijöitä, joiden kautta muodostettiin pääluokat. Esimerkiksi seksuaalikasvatuksen merkityksille muodostetut alaluokat *nautinto* ja *turvallisuus* muodostivat pääluokan *Lasten hyvinvointi varhaiskasvatuksessa*. Elo ja Kyngäs (2008, 111) tähdentävät, että pääluokkien muodostamisella on tarkoituksena mahdollistaa ilmiön kuvaaminen selkeästi. Tässä tutkimuksessa se tarkoitti varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuuden ilmenemisen sekä seksuaalikasvatuksen ja sen merkityksien kuvaamista varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkökulmasta mahdollisimman selkeästi sekä ymmärrettävästi.

Ensimmäistä tutkimuskysymystä koskevat pelkistetyt ilmaukset ryhmiteltiin kuuteen alaluokkaan, kuten *avoimuus* ja *pidättyneisyys*. Esimerkiksi nämä

kaksi alaluokkaa yhdistämällä muodostettiin pääluokka *suhtautuminen seksuaalisuuteen*. Muodostetut pääluokat *suhtautuminen seksuaalisuuteen*, *tiedonhalu seksuaalisuutta kohtaan* sekä *tiedot ja taidot seksuaalisuudesta* kuvaavat varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuuden ilmenemistä varhaiskasvatuksessa. Taulukossa 1 on esitelty ensimmäisen tutkimuskysymyksen analyysiprosessi.

Taulukko 1

Esimerkki analyysistä koskien varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuuden ilmenemistä varhaiskasvatuksessa

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka (ryhmittely)	Pääluokka (abstrahointi)
"Iloa kehosta, kehon hallinnasta ja uusien taitojen oppimisesta"	Iloa ja innostusta	Avoimuus	Suhtautuminen seksuaalisuuteen
"Eteisessä on lapsia, jotka varovat näyttämästä itseään"	Varautuneisuutta	Pidättyneisyys	
"Pieni lapsi on hyvin kehollinen ja avoin. Seksuaalisuus näkyy kaikessa. Vessa-asiat ja keho kiinnostaa valtavasti"	Lapsia kiinnostaa ihmisyyys ja keho	Yleinen uteliaisuus	Tiedonhalu seksuaalisuutta kohtaan
"Vessassa käyminen usein herättää aiheeseen liittyviä kysymyksiä ja yhdessä voidaan keskustella vaikkapa siitä, miksi tytöt pissaa- vat istualtaan, mutta pojilta se onnistuu myös seisten"	Lapset kyselevät seksuaalisuuteen liittyvistä asioista	Tiedon kerääminen muilta	
"Kehon erityisten paikkojen nimet hihityttää"	Lapset sanoittavat sanoja, kuten sukuelimet	Nimeäminen	Tiedot ja taidot seksuaalisuudesta
"Lapset ovat kiinnostuneita sukupuolielimistään, tunnustelevat niitä esim lepohekellä tai vessassa. Jotkut lapset unuttavat esim juuri lepohekellä"	Lapset tutkivat ja koskettelevat omia sekä toisten kehonosia	Kehonosien tutkiminen ja käyttäminen	

Toista tutkimuskysymystä koskevat pelkistetyt ilmaukset ryhmiteltiin viiteen alaluokkaan, kuten *avoin ilmapiiri* ja *pidättyvä ilmapiiri*. Esimerkiksi nämä kaksi

alaluokkaa yhdistämällä muodostettiin pääluokka *ilmapiiri*. Muodostuneet pääluokat *ilmapiiri* sekä *tiedot ja taidot* kuvaavat seksuaalikasvatuksen toteutumista varhaiskasvatuksessa. Taulukossa 2 on esitelty toisen tutkimuskysymyksen analyysiprosessi.

Taulukko 2

Esimerkki analyysistä koskien seksuaalikasvatuksen toteutumista varhaiskasvatuksessa

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka (ryhmittely)	Pääluokka (abstrahointi)
"Arkipäivän keskustelun kautta ja lapsille puhutaan avoimesti jos heitä askarruttaa"	Avoimuus lasten kysymyksille ja vastausnäihin ikätasoisesti	Avoin ilmapiiri	Ilmapiiri
"seksuaalikasvatus on epäsäännöllistä ja epätasapainoista, sillä osa ei puhu asiasta ollenkaan ja osa puhuu"	Pidetään yllä stereotyyppioita puheella tai ei puhuta seksuaalisuudesta ollenkaan	Pidättyvä ilmapiiri	
"Lukuvuosi on aloitettu kehotun- nistuksella: lasten kanssa harjoitellaan tunnistamaan oman kehon osia niiden oikeilla nimityksillä"	Nimetään kehonosia mm. lukemalla kirjoja	Kehotuntemus	Tiedot ja taidot
" Olemme keskustelleet omista ja toisten rajoista; kiinnittäneet lasten huomion siihen, että olemme erilaisia ja jotkut haluavat enemmän tilaa, ei saa satuttaa tai häiritä toista, mutta ei myöskään halata tai tulla liian lähelle, jos toinen ei halua, kunnioitetaan toistemme yksityisyyttä ja omaa tilaa."	Harjoitellaan rajoja, oman kehon oikeuksia ja toisten kunnioittamista	Turvataidot	
"arkeen sisältyy paljon tunnekasvatusta"	Nimetään tunteita ja harjoitellaan tunteiden ilmaisua	Tunnetaidot	

Kolmatta tutkimuskysymystä koskevat pelkistetyt ilmaukset ryhmiteltiin kuuteen alaluokkaan, kuten *nautintoon* ja *turvallisuuteen*. Esimerkiksi nämä kaksi alaluokkaa yhdistämällä muodostettiin pääluokka *lasten hyvinvointi varhaiskasvatuksessa*. Muodostetut pääluokat *lasten hyvinvointi varhaiskasvatuksessa* ja *seksuaalisuus kasvun tukena* kuvaavat seksuaalikasvatuksen merkityksiä. Taulukossa 3 on esitelty kolmannen tutkimuskysymyksen analyysiprosessi.

Taulukko 3

Esimerkki analyysistä koskien seksuaalikasvatuksen merkityksiä

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka (ryhmittely)	Pääluokka (abstrahointi)
"Ehdottoman tärkeää! Ilo, nauttiminen, hyvinvointi. Oikeus omaan kehoon, toisten kerhojen kunnioittaminen	Tavoitteena ilo ja nauttiminen omasta kehosta	Nautinto	Lasten hyvinvointi varhaiskasvatuksessa
" Ehdottomasti on! Erityisesti siksi että voidaan murtaa asioita joihin on perinteisesti liitetty erilaisia normeja ja häpeää. Lapsi tarvitsee seksuaalikasvatusta ennen kaikkea hyvinvoinnin ja turvallisuuden mahdollistajana joten sitä ei voi kyllä mitenkään argumentoida pois varhaiskasvatuksesta"	Tavoitteena lasten turvallisuuden ja avoimen ilmapiirin takaaminen	Turvallisuus	
"Lapsille tulee opettaa kehoon tutustumista. Lapselle pitää opettaa oman ja muiden kehojen kunnioittamista. Lapsen kehoitsetuntoa tulee tukea ja suojata jo pienestä pitäen"	Tavoitteena tietojen ja taitojen oppiminen	Tiedot ja taidot	Seksuaalisuus kasvun tukena
"Erittäin tarpeellista, tärkeää ettei omasta kehosta tule "tabu". Seksuaalisuus on jollain tasolla meissä kaikissa"	Tavoitteena seksuaalisuuden hyväksyminen ja kehittyminen	Seksuaalisuus osana elämää	
"On tarpeellista ja siihen on liian vähän valmiuksia. Seksuaalikasvatus auttaa lapsia oman identiteetin muodostamisessa, omana itsenään olemisessa... se tunne, että on hyväksytty ja ihana juuri sellaisena kuin on"	Tavoitteena oman itsensä arvostaminen ja identiteetin kehittyminen	Oma identiteetti ja itsetunto	

Aineistolähtöisen lähestymistavan sekä teoriasidonnaisen näkökulman hyödyntäminen mahdollisti monipuolisen aineiston tarkastelun ja analyysin. Aineistosta etsittiin asioita aineistolähtöisesti, joita kuitenkin käsitteellistettiin aiempaan teoriatietoon pohjautuen. Näin aineistosta muodostettiin kokonaisuuksia alkupe-
räistä aineistoa ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkemyksiä kunnioittaen.

5.4 Eettiset ratkaisut

Tutkimuksen eettisyyttä voidaan lähteä pohtimaan jo tutkimusaiheen valinnasta. Tuomi ja Sarajärvi (2018, 153, 154) painottavat, että tutkimusaiheen valinta on eettinen kysymys ja tutkimusraporttiin tulee selkeyttää muun muassa miksi kyseinen tutkimusaihe on valittu. Tässä tutkimusraportissa on ilmaistu selkeästi, miksi kyseistä aihetta on tärkeä tutkia. Tutkimuksen aiheet, varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuus ja varhaiskasvatuksessa toteutettava seksuaalikasvatus, voivat olla kuitenkin joillekin hyvin henkilökohtaisia ja niistä voi olla vaikea puhua. Siksi valitsin aineistonkeruu menetelmäksi kyselyn, sillä näin tutkimukseen osallistuvat saivat rauhassa avata omia käsityksiään ilman toisen ihmisen läsnäoloa tutkimukseen osallistumistilanteessa.

Tutkimuksen toteuttamisvaiheessa kyselyn alkuun oli selitetty, mitä varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuus käsittää tämän tutkimuksen sisällä. Valli (2018, 81) korostaa huolellisuutta kysymyksiä tehdessä ja muotoillessa niitä tutkimukseen sopivaksi, koska kyselyn kysymykset luovat perustan tutkimuksen onnistumiselle. Jokaisella kyselyyn vastanneella on kuitenkin omat henkilökohtaiset käsitykset, jotka muodostuvat heidän kokemuksiansa mukaan. Tämä voi vaikuttaa siihen, miten tutkimusaiheet ymmärretään, vaikka kyseiset käsitteet olisikin esitetty selkeästi kyselyn alussa.

Hirsjärven ja kumppaneiden (2009, 23) mukaan tutkimuksessa on noudatettava hyvää tieteellistä käytäntöä. Tässä tutkimuksessa on pyritty noudatta-

maan näitä käytäntöjä, kuten esimerkiksi rehellisyyttä ja huolellisuutta tutkimuksen toteutuksessa (Hirsjärvi ym., 2009, 24). Tutkimus on suunniteltu huolellisesti ja sen toteuttaminen on avattu lukijalle muun muassa selittämällä tutkimuksen aihe, tutkimusaineiston kerääminen sekä analyysin toteutus mahdollisimman selkeästi. Myös tutkimukseen osallistujille on esitelty kyselyn alussa huolellisesti tutkimuksen aihe ja kerrottu, miksi tutkimus toteutetaan sekä kuinka kauan tutkimusaineistoa käsitellään. Kuula (2015) mainitseekin yhdeksi osaksi hyvää tieteellistä käytäntöä juuri tutkittavien informoinnin.

Lisäksi tutkimuksessa on tärkeää muistaa suojata tutkittavien yksityisyys (Kuula, 2015). Tämän tutkimuksen teossa on otettu huomioon, että tutkimukseen osallistuneita ei pystytä tunnistamaan tutkimusraportista. Kyselyyn on pystynyt vastaamaan anonyymisti, eli siinä ei ole kerätty mitään henkilötietoja. Lisäksi tutkimusaineisto on vain tutkimuksen tekijän saatavilla ja se poistetaan heti tutkimuksen julkaisemisen jälkeen. Näin varmistetaan, että tutkimusaineisto ei ole käytettävissä tutkimuksen julkaisemisen jälkeen.

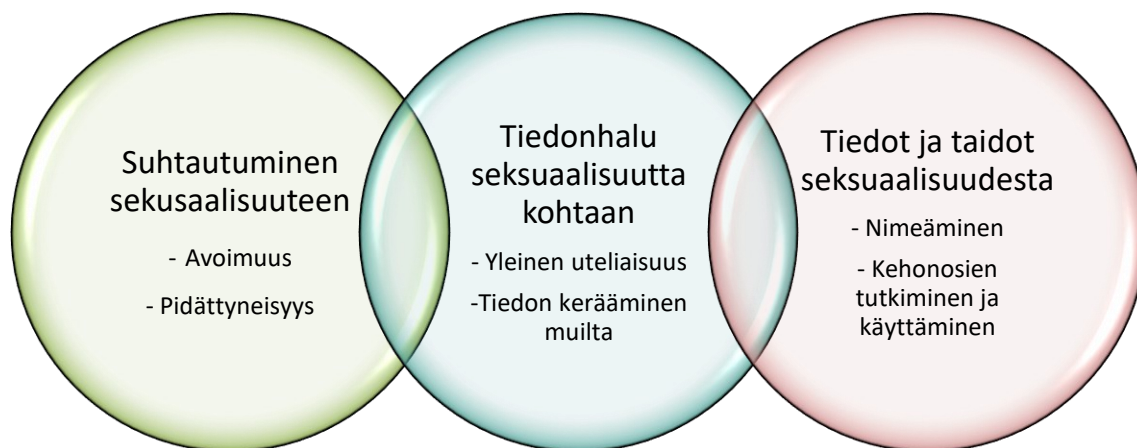
6 TULOKSET

6.1 Varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuuden ilmeneminen

Ensimmäinen tutkimuskysymys käsitteli varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuuden ilmenemistä varhaiskasvatuksen kontekstissa. Tutkimuksen tulokset osoittivat varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuuden olevan osa jokapäiväistä elämää varhaiskasvatuksessa. Vain yksi vastaaja koki, ettei varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuutta ilmene varhaiskasvatuksen kontekstissa. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kuvasivat lasten seksuaalisuuden ilmenevän hyvin moninaisesti varhaiskasvatuksen arjessa. Tuloksia voidaan tarkastella kolmen pääluokan ja niitä tarketavien alaluokkien kautta (kuvio 1).

Kuvio 1

Varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuuden ilmeneminen pääluokittain

Lasten suhtautuminen seksuaalisuuteen

Tulosten mukaan lasten suhtautuminen seksuaalisuuteen näyttäytyi yhtenä seksuaalisuuden ilmentämisen keinona, kuten ilona, tykkäämisenä, ihmettelynä ja hämmentyneisyytenä. Jotkut lapset olivat varautuneempia kuin toiset, eivätkä näyttäneet tunteitaan yhtä selvästi. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset mainitsivat lapsien näyttävän niin avointa kuin pidättynyttä suhtautumista seksuaalisuuteen liittyen.

Varhaiskasvatuksen ammattilaiset mainitsivat vastauksissaan lasten suhtautuvan seksuaalisuuteen useasti iloiten: "Iloa kehosta, kehon hallinasta... hyvänä kehoitsetuntona". Monissa vastauksissa esiintyi juuri lapsen ilo omaa kehoa kohtaan. Lapset iloitsivat siitä, että heillä oli keho sekä siitä, että kehoa pystyi hallitsemaan ja käyttämään eritavoin esimerkiksi leikki-tilanteissa. Näissä vastauksissa esiintyi myös myönteinen suhtautuminen seksuaalisuutta kohtaan, kuten edellä olleessa esimerkissä hyvänä kehoitsetuntona. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kertoivat lasten ilmentävän suhtautumistaan seksuaalisuuteen myös tykkäämisen kautta: "Lapset kokevat tykkäämisen tunteita aikuisia kuin myös lapsia kohtaan, eikä sukupuolella ole juuri väliä". Lapset osoittivat tykkäämistä ja ihailuaan sekä aikuisia että toisia lapsia kohtaan. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kertoivat, että lapsille ei näyttänyt olevan väliä, kumpaa sukupuolta ihailun kohde edustaa.

Varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastauksissa lapset ilmensivät seksuaalisuuttaan myös suhtautuen seksuaalisuuteen pidättyväisesti. Pidättyneisyystuli esille muun muassa varovaisuuteen liittyen: "Eteisessä on lapsia, jotka varovat näyttämästä itseään". Vastauksien mukaan jotkut lapset suhtautuivat seksuaalisuuteen pidättyväisemmin, joka näyttäytyi lasten varovaisuutena esimerkiksi riisumis- ja pukemistilanteissa, joissa ollaan vähissä vaatteissa. Näissä tilanteissa lapset myös "kainostelivat", eli empivät sitä, voivatko näyttäytyä tilanteessa. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastauksissa lapset olivat hämmentyneitä tai ihmeissään tilanteissa, joissa seksuaalisuus oli läsnä. Pidättyneisyyttä seksuaalisuuteen liittyen esiintyi vastauksissa kuitenkin huomattavasti vähemmän kuin avointa suhtautumista seksuaalisuuteen liittyen.

Lasten tiedonhalu seksuaalisuutta kohtaan

Tulosten mukaan lapset olivat hyvin uteliaita seksuaalisuudesta ja halusivat lisää tietoa asiasta. Useissa varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastauksissa lasten seksuaalisuus ilmeni juuri tiedonhaluna. Suurimmaksi osaksi lasten tiedonhalu seksuaalisuutta kohtaan kerrottiin ilmenevän uteliaisuutena: "Lapset osoittavat kiinnostusta ja uteliaisuutta näitä (omaa ja muiden kehoa) kohtaan". Lasten tiedonhalu ja uteliaisuus kohdistui usein omaa kehoa, mutta myös muiden kehoa kohtaan. Tämä ilmeni esimerkiksi vessatilanteissa, joissa kehonosat olivat paljaana.

Varhaiskasvatuksen ammattilaisten mukaan lasten tiedonhalu ja uteliaisuus johti monesti siihen, että lapset kyselivät seksuaalisuuteen liittyvistä asioista tai halusivat keskustella niistä sekä aikuisten että toisten lasten kanssa: "Lapsia kiinnostaa oma identiteetti ja se herättää todella spontaaneissakin tilanteissa kyselyä. Esimerkkinä oma sukupuoli kiinnosti lapsia viime talvena paljon - miksi minä olen poika/tyttö → mikä meidät erottaa vai erottaako mikään olenkaan". Lapset käyttivät vuorovaikutusta seksuaalisuuden ilmentämisen keinona. Lapset kyselivät spontaanisti seksuaalisuuteen liittyvistä asioista muun muassa sukupuoliin liittyen.

Lasten seksuaalisuuteen liittyvä tiedonhalu ei kuitenkaan rajautunut vain sukupuoliin: "Lapset myös kyselevät paljon seksuaalisuuteen liittyviä asioita kuten "Kuka sinua rakastaa?" "Nukkuuko sinun mies sinun kanssa samassa sängyssä?" "Onko sinulla pippeli?" "Saako sinun tisseihin koskea?" "Voinko näyttää sinulle minun pippelin?" Jne. ". Lasten kysymykset käsittelivät monia eri aihealueita, kuten kehonosia, rajoja ja rakastumista. Lasten tiedonhalu ilmeni siis hyvin laajana ja vuorovaikutuksen avulla lapset täyttivät omaa tiedonhaluaan seksuaalisuudesta.

Lasten tiedot ja taidot seksuaalisuudesta

Tulosten mukaan lapset ilmensivät seksuaalisuuttaan myös omien tietojen ja taitojen avulla. Lapset kartuttivat sekä esittelivät omia tietojaan ja taitojaan esimerkiksi nimeämällä sekä harjoittelemalla seksuaalisuuteen liittyviä asioita. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kertoivat lasten usein nimeävän seksuaalisuuteen liittyviä asioita: ”Lapset jaottelevat itseään ja muita tyttöihin ja poikiin. Puhutaan ja ihmetellään sukupuolielimiä”. Lasten nimeämisen kohteena olivat erilaiset käsitteet, kuten kehonosat ja sukupuolet. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastauksissa lapset joko kertoivat muille, mitä tietävät asiasta tai nimesivät asioita itselleen. Erityisesti kehonosat ja sukupuolielimet olivat lasten nimeämisen kohteena: ”Kehon erityisten paikkojen nimet hihityttää”. Erilaiset kehonosat ja muut seksuaalisuuteen liittyvät käsitteet aiheuttivat varhaiskasvatuksen ammattilaisten mukaan lapsissa myös hilpeyttä. Esimerkiksi juuri intiimit asiat naurattivat lapsia.

Nimeämisen lisäksi lapset tutkivat omia sekä toistensa kehonosia: ”Oman ja toisten kehojen ihmettelynä, niiden tutkimisena ja niihin tutustumisena leikin kautta” sekä harjoittelivat oman kehon käyttämistä: ”...itsensä ilmaisuna esim. kehollisten laulujen/leikkien muodossa”. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kertoivat lasten usein tutkivan kehonosia esimerkiksi leikkien yhteydessä. Lapset myös harjoittelivat oman kehon toimintaa erilaisten leikkien ja toimintojen yhteydessä. Lisäksi varhaiskasvatuksen ammattilaiset mainitsivat lasten näyttävän omia kehonosiaan paljaana toisille lapsille: ”Pojilla pippelin ja pyllyn näyttämistä kavereille. Nukkarissa unnutusta”. Muutamissa vastauksissa esiintyi lasten oman kehon esittely, esimerkiksi pippelin esittelemistä kaverille. Lapset tutkailivat yhdessä näitä ja vertailivat niitä. Muutamissa varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastauksissa ilmeni varhaiskasvatuksen arjessa tapahtuvaa lapsen itsetyydytystä eli unnutusta. Vastauksissa lasten kerrottiin unnuttavan päiväuniaikaan.

Vain yksi varhaiskasvatuksen ammattilaisista vastasi, ettei lapsien seksuaalisuus ilmene varhaiskasvatuksen arjessa: ”Ei oikeastaan mitenkään. Jos ei laskea sitä kuinka he halailevat ja puhuvat pussailuista tms”. Tässä vastauksessa

kuitenkin näyttäytyi epätietoisuus siitä, mikä lasketaan varhaiskasvatukseen lapsen seksuaalisuuteen. Varhaiskasvatuksen ammattilainen pohtikin vastauksessaan lasten halailun ja pussailun roolia seksuaalisuudessa.

6.2 Seksuaalikasvatuksen toteutuminen varhaiskasvatuksen arjessa

Toinen tutkimuskysymys käsitteli varhaiskasvatuksessa toteutuvaa seksuaalikasvatusta. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset tunnistivat seksuaalikasvatusta toteutettavan varhaiskasvatuksen arjessa, mutta samalla useissa vastauksissa ilmeni seksuaalikasvatuksen olevan hyvin vähän suunniteltu osa-alue, josta ei ole juurikaan keskusteltu yhdessä työyhteisön kesken. Puolet kyselyyn osallistuneista varhaiskasvatuksen ammattilaisista vastasi, ettei varhaiskasvatustyössä ole keskusteltu seksuaalikasvatuksesta ollenkaan tai siitä on keskusteltu hyvin ohimennen. Kaksi varhaiskasvatuksen ammattilaista vastasi, ettei seksuaalikasvatusta toteuteta varhaiskasvatuksessa tai se ei ole tietoista kasvatusta. Tuloksia seksuaalisuuden toteutumisesta varhaiskasvatuksessa voidaan tarkastella kahden pääluokan ja niitä tarketavien alaluokkien kautta (kuvio 2).

Kuvio 2

Seksuaalikasvatuksen toteutuminen varhaiskasvatuksessa pääluokittain

Ilmapiiri

Tulosten mukaan seksuaalikasvatusta suunnitellaan harvoin yhdessä työyhteisön kanssa. Seksuaalikasvatusta todettiin tapahtuvan enemmänkin varhaiskasvatuksen arjessa kaiken muun ohessa, usein huomaamatta. Näissä vastauksissa painottui työyhteisön ilmapiiri ja vuorovaikutus lasten kanssa. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kertoivat, että ilmapiiri voi olla avointa tai pidättyvää seksuaalikasvatuksen näkökulmasta.

Varhaiskasvatuksen ammattilaisten mukaan avoin ilmapiiri oli yksi tapa, miten seksuaalikasvatus nähtiin toteutuvan: ”Asenne, avoimuus keskusteluille lasten kanssa”. Avoimeen ilmapiiriin nähtiin kuuluvan asenne, joka mahdollistaa avoimen keskustelukulttuurin myös lasten kanssa. Mahdollisuus avoimeen keskusteluun lasten ja aikuisten kesken mainittiin useasi tärkeänä seksuaalikasvatuksen toteutumisen muotona. Avoimeen ilmapiiriin kuului myös suhtautuminen seksuaalisuuteen: ”...suhtautumalla seksuaalisuuteen ja kehoon neutraalisti ja hyväksyvästi”. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset mainitsivat hyväksyvän sekä lämpimän vuorovaikutuksen olevan tärkeä työkalu seksuaalikasvatuksessa. Sen avulla jokainen, niin aikuinen kuin lapsi, voi tuntea itsensä arvokkaaksi sekä oppia pitämään toisiaan arvokkaina.

Varhaiskasvatuksen ammattilaisten mukaan varhaiskasvatuksessa esiintyi myös ilmapiiriä, joka koetaan pidättyväksi seksuaalikasvatuksen näkökulmasta. Esimerkiksi stereotyyppiat mainittiin muutamissa varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastauksissa pidättyväisen ilmapiirin luojina: ”...stereotyyppisiä sukupuolirooleja ylläpidetään puheella ja ympäristöllä. Seksuaalikasvatus on epä-säännöllistä ja epätasapainoista, sillä osa ei puhu asiasta ollenkaan ja osa puhuu”. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten mukaan esimerkiksi omat kokemukset seksuaalisuudesta saattavat vaikuttaa siihen, kuinka avoimia ollaan seksuaalisuuteen liittyville asioille ja tämä voi johtaa siihen, ettei seksuaalisuuteen liittyvistä asioista haluta keskustella. Tämä luo varhaiskasvatuksen ammattilaisten mukaan työyhteisöön ilmapiiriä, joka saattaa olla haitallinen seksuaalikasvatuksen näkökulmasta.

Tiedot ja taidot

Tulokset osoittivat, että varhaiskasvatuksessa toteutetaan myös suunniteltua seksuaalikasvatusta. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastauksissa seksuaalikasvatusta toteutetaan harjoittelemalla lasten kanssa kehotuntemusta sekä turvataitoja ja tunnetaitoja. Näiden asioiden harjoittaminen kehittää lasten tietoja ja taitoja seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa.

Tulosten mukaan seksuaalikasvatusta toteutetaan muun muassa kehontuntemusta harjoittelemalla: ”Olemme tutustuneet omiin kehoihimme ja opetelleet nimeämään kaikki kehon osat (myös sukuelimet). Olemme ihastelleet erilaisia kehojamme ja sitä, miten ne toimivat”. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kertoivat opettelevan lasten kanssa kehonosia ja kehon toimintaa. Kehonosia harjoitettiin lasten kanssa muun muassa nimeämällä kehonosia sekä lukemalla ihmisyyteen ja kehollisuuteen liittyvää lastenkirjallisuutta. Lisäksi lasten kanssa oli tarkasteltu ja harjoiteltu kehon toimintaa esimerkiksi leikkien ja liikkuen. Kehotuntemusta pidettiin yhtenä tärkeimpänä tietona ja taitona seksuaalisuuteen liittyen.

Kehotuntemuksen lisäksi monet vastasivat seksuaalikasvatuksen toteutuvan harjoittamalla turvataitoja: ”Siitä on jatkettu turvataitoihin, joissa lasten kanssa on pohdittu mikä tuntuu itsestä hyvälle ja missä menee omat rajat”. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kertoivat kehotuntemuksen jälkeen pohtivan kehojen rajoja ja sitä, kuinka esimerkiksi turvataan oman kehon koskemattomuus. Tulosten mukaan seksuaalikasvatusta toteutetaan myös tutustumalla ihmisten erilaisuuteen ja siihen, että jokaisella on oma yksityisyytensä:

Esimerkki 1

Olemme keskustelleet omista ja toisten rajoista; kiinnittäneet lasten huomion siihen, että olemme erilaisia ja jotkut haluavat enemmän tilaa, ei saa satuttaa tai häiritä toista, mutta ei myöskään halata tai tulla liian lähelle, jos toinen ei halua, kunnioitetaan toistemme yksityisyyttä ja omaa tilaa. Olemme keskustelleet sopivista tavoite koskea toista hellästi ja ystävällisesti, esim. halutessa silittäen, kädestä pitäen tai halaten.

Kuten edellä olevasta esimerkistä käy ilmi, varhaiskasvatuksen ammattilaiset kertoivat tutustuvan lasten kanssa esimerkiksi oman kehon oikeuksiin ja toisten

kunnioittamiseen. Vastauksien mukaan lasten kanssa keskustellaan ihmisten erilaisuudesta ja toisten huomioon ottamisesta. Turvataidot olivatkin vastauksissa yksi tärkeimmistä tiedoista ja taidoista kehotuntemuksen rinnalla seksuaalisuuteen liittyen.

Osa varhaiskasvatuksen ammattilaisista kertoi myös tunteiden tunnistamisen ja niiden harjoittamisen yhdeksi seksuaalikasvatuksen muodoksi. Tunnekasvatusta harjoiteltiin ”pohtimalla ja nimeämällä tunteita” yhdessä lasten kanssa. Tunnetaitoja harjoitettiin yleensä arjen ohessa, mutta vastauksissa ilmeni varhaiskasvatuksen sisältävän myös suunniteltua tunnekasvatusta: ”Tunnekasvatukseen on viime aikoina saatu koulutusta, mutta ei ehkä seksuaalisuuden näkökulmasta, vaan häiriökäyttäytymiseen jne. liittyen”. Tunnekasvatukseen panostettiin koulutuksien kautta, eli se nähtiin melko tärkeänä. Muutama vastaaja pohti kuitenkin tunnekasvatuksen ja seksuaalikasvatuksen suhdetta, sillä tunnekasvatusta ei ehkä nähty niinkään seksuaalisuuden näkökulmasta vaan jostain muusta.

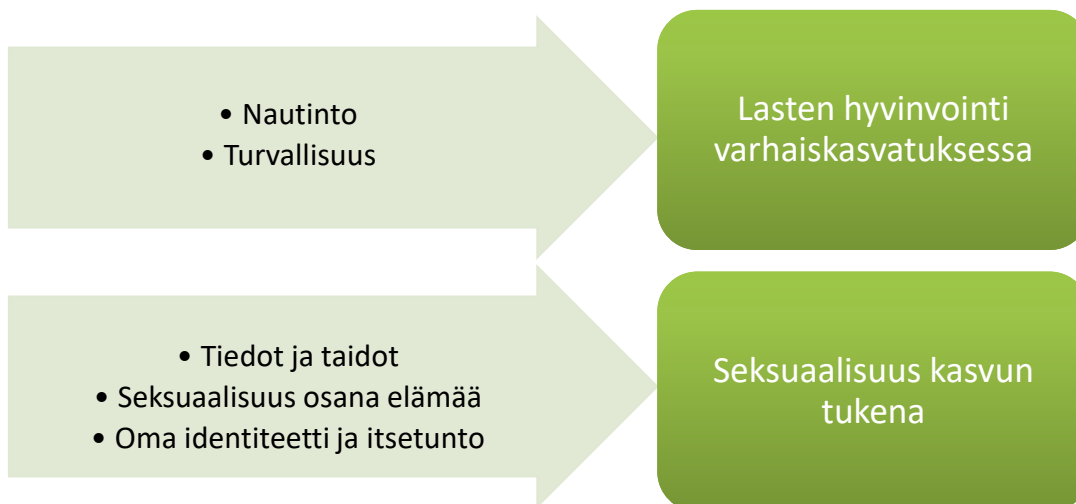
Kaksi varhaiskasvatuksen ammattilaista vastasi, ettei varhaiskasvatuksessa toteuteta seksuaalikasvatusta. Toinen vastaajista kertoi, että jos seksuaalikasvatusta toteutetaan, niin se ei ole tietoista kasvatusta. Toinen vastasi, että seksuaalikasvatusta toteutetaan ”Ei mitenkään”.

6.3 Varhaiskasvatuksen ammattilaisten seksuaalikasvatukselle antamia merkityksiä

Kolmas tutkimuskysymys käsitteli varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkemyksiä varhaiskasvatuksessa toteutettavan seksuaalikasvatuksen merkityksistä ja tarpeellisuudesta. Tulokset osoittivat, että varhaiskasvatuksen ammattilaiset pitivät poikkeuksetta seksuaalikasvatusta tarpeellisena sekä merkityksellisenä varhaiskasvatuksen osa-alueena. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastauksia seksuaalikasvatuksen merkityksestä voidaan tarkastella kahden pääluokan ja niitä tarketavien alaluokkien kautta (kuvio 3).

Kuvio 3

Varhaiskasvatuksessa toteutuvan seksuaalikasvatuksen merkitys pääluokittain

Lasten hyvinvointi varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen ammattilaiset pitivät varhaiskasvatuksessa toteutuvaa seksuaalikasvatusta merkityksellisenä sekä tarpeellisenä kahdesta eri näkökulmasta katsottuna; lasten hyvinvoinnin näkökulmasta sekä kasvun tukena. Tulosten mukaan varhaiskasvatuksessa toteutettava seksuaalikasvatus on merkittävää ja tarpeellista, jotta lapset voivat hyvin varhaiskasvatuksessa. Ensinnäkin seksuaalikasvatus kerrottiin olevan merkityksellistä hyvän ja nautittavan lapsuuden takia: "Ehdottoman tärkeää! Ilo, nauttiminen, hyvinvointi. Oikeus omaan kehoon, toisten kerhojen kunnioittaminen." Seksuaalikasvatus nähtiin lasten ilon ja nautinnon mahdollistajana. Ilo omasta kehosta ja sen käyttämisestä nähtiin tärkeänä lasten hyvinvoinnin näkökulmasta. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset näkivät seksuaalikasvatuksen mahdollistavan lapsille omasta kehosta iloitsemisen, mutta myös toisten kehojen kunnioittamisen.

Ilon ja nautinnon lisäksi varhaiskasvatuksen ammattilaiset kokivat seksuaalikasvatuksen luoman turvallisuuden olevan yksi tärkeä osa lasten hyvinvointia. Turvallisuus näkökulmassa otettiin huomioon muun muassa ilmapiiri, jossa voi olla oma itsensä: "Ehdottomasti on! Erityisesti siksi että voidaan murtaa asioita joihin on perinteisesti liitetty erilaisia normeja ja häpeää. Lapsi tarvitsee seksuaalikasvatusta ennen kaikkea hyvinvoinnin ja turvallisuuden mahdollistajana

joten sitä ei voi kyllä mitenkään argumentoida pois varhaiskasvatuksesta”. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastauksissa lämmin ilmapiiri nähtiin turvallisen ympäristön mahdollistajana, jossa lasten keskusteluille esimerkiksi seksuaalisuuteen liittyen on tilaa. Näin lapset voisivat keskustella heitä hämmentävistä asioista avoimesti, esimerkiksi ilman tunnetta häpeästä.

Turvallisen ilmapiirin lisäksi varhaiskasvattajat mainitsivat useasti taitoja tärkeänä lasten hyvinvoinnin kannalta:

Esimerkki 2

On todellakin tärkeää ja olisi hyvä, että jokainen lastenhoitaja, sosionomi ja opettaja olisi tutustunut aihepiiriin ja tavoitteisiin ja ymmärtävät, että tavoitteena on lisätä lasten turvallisuutta, kykyä kohdata erilaisia tilanteita ja itsearvostusta. Erityisesti turvataitojen opettaminen jo pienten lasten kanssa olisi tärkeää, jotta lapset voivat puolustaa omia rajojaan ja pitää huolta itsestään ja jotta he oppivat kunnioittamaan omaa ja toisten kehoa, rohkaistuisivat kertomaan huolistaan ja peloistaan aikuisille.

Esimerkissä tulee esille varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkemys siitä, kuinka turvallisuutta voidaan lisätä lasten elämässä seksuaalikasvatuksen avulla muun muassa turvataitoja harjoittamalla. Näin lapset oppivat toisten kunnioittavaa kohtelua sekä itsensä puolustamista. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset korostivat kasvattajien tietoista ymmärrystä seksuaalikasvatuksen merkityksestä turvallisuuden näkökulman suhteen.

Seksuaalisuus kasvun tukena

Tulosten mukaan seksuaalikasvatus nähdään merkittävänä ja tarpeellisena myös kasvun tukemisen näkökulmasta. Turvataidot sekä muut seksuaalikasvatuksen myötä opittavat taidot nähtiin tärkeänä tulevaisuuden kannalta:

Esimerkki 3

Kehotunnekasvatus ja sukupuolisensitiivinen kasvatus omalta osaltaan puuttuu ongelmaan ja pyrkii kasvattamaan oman ja toisen kehoa ja yksityisyyttä kunnioittavia lapsia ja aikuisia. Suostumuksen harjoittelu lähtee jo varhaiskasvatusikäisiltä lapsilta ja on yhteydessä seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen.

Seksuaalikasvatuksen kautta opittavat tiedot ja taidot, kuten muiden kunnioittaminen sekä oman kehon ja rajojen ymmärtäminen, olivat varhaiskasvatuksen

ammattilaisten mukaan tärkeitä ihmisenä kasvamisessa. Tiedot ja taidot nähtiin merkittävinä oppeina, jotka ovat hyödyllisiä ja joita tarvitaan aikuisuudessa.

Tietojen ja taitojen oppimisen lisäksi seksuaalikasvatus nähtiin merkityksellisenä seksuaalisuuden kehittymisen kannalta:

Esimerkki 4

Seksuaalikasvatus on erityisen tärkeää siksi, että se on varma osa jokaista ihmistä. Tasa-arvoinen ja laadukas varhaiskasvatus voi tukea jokaisen lapsen seksuaalisuutta (sillä hetkellä, mutta myös pitkälle aikuisuuteen, ehkä loppuelämäksi) vaikka lapsen kotona ei aiheesta puhuttaisi mitään tai puhuttaisiin asioista jotenkin väärällä tai halveksuvalla tavalla. Uskon myös, että opettamalla seksuaalisuuteen liittyviä asioita ja keskustelemalla niistä, voidaan ehkäistä (myöhemmän iän) mielenterveyteen liittyviä ongelmia. Seksuaalisuus on minän ydinasioita ja kun joku on hyväksynyt lapsen sellaisena kuin hän on, voi hän uskoa ja luottaa itseensä paljon vahvemmin.

Varhaiskasvatuksen ammattilaiset toivat vastauksissaan esille sen, että seksuaalikasvatuksella voi olla merkittäviä vaikutuksia myöhempään seksuaalisuuteen. Kuten esimerkistä käy ilmi, seksuaalisuuden hyväksyminen sekä kehittyminen nähtiin mahdollisena laadukkaan seksuaalikasvatuksen myötä. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset mainitsivat seksuaalikasvatuksen olevan merkittävää myös siksi, että perheitä on monista eri kulttuureista ja näin ollen seksuaalikasvatustakin harjoitetaan hyvin eri tavoin:

Esimerkki 5

On erittäin tarpeellista. Erityisesti kun työskentelen monikulttuurisella alueella, jossa seksuaalikasvatus jää perheiltä usein todella vähälle tai jopa olemattomaksi. Uskon kun lasten kanssa puhutaan asioista ikätasoon sopivasti jo pienestä asti, helpottaa se asian käsittelyä myöhemmin.

Muutamissa vastauksissa ilmeni monikulttuurisuuden lisääntyminen varhaiskasvatuksessa, jonka vuoksi varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkemyksissä seksuaalikasvatuksen merkitys on noussut entistäkin tärkeämmäksi.

Seksuaalikasvatuksen tuomat hyödyt nähtiin tarpeellisena myös lasten identiteetin rakentumiselle sekä itsetunnon kehittymiselle: "Seksuaalikasvatus auttaa lapsia oman identiteetin muodostamisessa, omana itsenään olemisessa... se tunne, että on hyväksytty ja ihana juuri sellaisena kuin on". Varhaiskasvatuksen ammattilaisten monessa vastauksessa toistui seksuaalikasvatuksen merkitys

identiteetin rakentumiselle. Seksuaalisuus ja identiteetti nähtiin hyvin läheisinä asioina, jonka takia seksuaalisuuden tukeminen koettiin tärkeänä myös varhaiskasvatuksen kontekstissa. Laadukas ja avoin seksuaalikasvatus koettiin identiteettiä kehittävänä ja itsetuntoa tukevana tekijänä.

Seksuaalikasvatuksen merkitys ja siihen kouluttautuminen ristiriidassa

Varhaiskasvatusikäisten seksuaalisuuden ilmenemistä ja seksuaalikasvatusta koskevien kysymysten lisäksi tutkimuksessa tarkasteltiin varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkemyksiä siitä, ovatko he saaneet tarpeeksi koulutusta varhaiskasvatusikäisten seksuaalisuudesta ja seksuaalikasvatuksesta. Tulosten mukaan varhaiskasvatuksen ammattilaisista suurin osa kertoi saaneensa liian vähän tai ei ollenkaan koulutusta aiheeseen liittyen. Vain kolme tutkimukseen osallistuneista vastasi saaneensa tarpeeksi koulutusta aiheesta.

Useissa vastauksissa esiintyivät varhaiskasvattajien ristiriitaiset tunteet seksuaalikasvatuksen merkityksen ja seksuaalikasvatukseen kouluttautumisen tai sen toteuttamisen suhteen: ”Seksuaalikasvatus herättä ristiriitaisia tunteita. Se on mielestäni hyvin tärkeää, mutta silti siihen panostaan hyvin vähän”. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset mainitsivat useissa vastauksissa kokevansa, että seksuaalikasvatusta antavaan koulutukseen panostetaan liian vähän, vaikka seksuaalikasvatus varhaiskasvatuksessa nähdään hyvin tarpeellista. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kertoivat myös seksuaalikasvatuksen ohjeistuksien olevan epämääräisiä, eivätkä ne palvele seksuaalikasvatuksen tarvetta: ”...sen tarpeellisuus pitäisi tunnustaa paremmin ja sisältää kattavammin myös ohjaaviin asiakirjoihin”. Vastauksissa esiintyi muun muassa suoria kehotuksia siitä, että seksuaalikasvatus tulisi näkyä selkeämmin esimerkiksi varhaiskasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa.

7 POHDINTA

Tutkimuksen tavoitteena oli saada tietoa siitä, kuinka varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuus ilmenee varhaiskasvatuksessa ja kuinka seksuaalikasvatusta toteutetaan varhaiskasvatuksen arjessa. Lisäksi tavoitteena oli saada tietoa varhaiskasvatuksessa toteutettavan seksuaalikasvatuksen merkityksistä ja tarpeellisuudesta. Näitä aiheita tarkasteltiin varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkökulmasta. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuus ilmenee varhaiskasvatuksen arjessa. Vain yksi varhaiskasvatuksen ammattilainen vastasi, ettei varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuus ilmene varhaiskasvatuksessa. Seksuaalikasvatusta toteutettiin varhaiskasvatuksessa, mutta se oli pääosin epämääräistä, sillä se oli harvoin osa suunnitelmallista toimintaa. Seksuaalikasvatus koettiin kuitenkin merkitykselliseksi ja tarpeelliseksi varhaiskasvatuksen kontekstissa.

7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuus on näkyvä osa varhaiskasvatuksen arkea. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kertoivat vastauksissaan lasten seksuaalisuuden ilmenevän moninaisesti ja päivittäin. Heidän mukaansa lapset ilmensivät seksuaalisuuttaan suhtautumalla seksuaalisuuteen enimmäkseen avoimesti, mutta myös pidättyväisesti. Avoimuus näyttäytyi iloisuutena ja tykkäämisenä, kun taas pidättyväisyys näyttäytyi varovaisuutena. Lapset ilmensivät seksuaalisuuttaan myös tiedonhalullaan seksuaalisuutta kohtaan sekä omilla tiedoillaan ja taidoillaan liittyen seksuaalisuuteen. Tutkimus vahvistaa aiempien tutkimuksien tuloksia siitä, että seksuaalisuus on vahvasti läsnä jo varhaislapsuudessa. Esimerkiksi Väestöliiton (2013) *Pu-suhippaa, lääkärireikkejä ja haikaravauvoja- tavallista arkea tai tarua päivähoidon arjesta* -tutkimuksen tulokset ovat osoittaneet, että varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuus ilmenee varhaiskasvatuksen arjessa moninaisesti ja on jo osa pienten lasten elämää. Balter ja kollegat (2016, 30) sekä Ingman-Friberg ja Cacciatore

(2016, 25) ovat kuvanneet seksuaalisuuden ilmenevän kokonaisvaltaisesti katuen psyykkisen, fyysisen, emotionaalisen sekä sosiaalisen osa-alueen. Myös tämän tutkimuksen tulokset osoittavat sen, että varhaiskasvatuksen ammattilaiset näkevät varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuuden ilmenevän kokonaisvaltaisesti varhaiskasvatuksen arjessa muun muassa uteliaisuuden, ilon, varovaisuuden sekä tietojen ja taitojen kautta. Psyykkisyys ja emotionaalisuus tulevat esille tuloksissa muun muassa lasten uteliaisuudessa ja varovaisuudessa, fyysisyys kehon toiminnan harjoittamisena ja sosiaalisuus harjoittellessa omaa sukupuoli-identiteettiään vuorovaikutuksessa toisten kanssa.

Varhaiskasvatuksen ammattilaisista yksi vastaaja koki, ettei lasten seksuaalisuus ilmene varhaiskasvatuksen arjessa. Vastauksessa hän kuitenkin mainitsi, ettei ole varma, miten seksuaalisuus voi tulla esille lasten toiminnassa. Tästä voisi päätellä, että kyseessä ei ole se, ettei seksuaalisuus ilmenisi varhaiskasvatusikäisten lasten toiminnassa vaan se, että varhaiskasvatuksen ammattilaisella ei ole ollut tarpeeksi tietoa varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuuden kokonaisvaltaisuudesta tai siitä, kuinka se näyttäytyy arjessa. Varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuutta sekä sen ilmenemistä on tutkittu aiemmin hyvin vähän (Cacciatore, 2016, 71) ja tämä voi johtua siitä, että lapsuus ja seksuaalisuus on nähty toisistaan hyvin erillisinä asioina (Robinson ym., 2017, 334). Kosusen (2003) mukaan seksuaalisuudesta ja sen kehityksestä annetaankin usein hyvin yksipuolinen kuva. Tutkimuksen tulokset kuitenkin osoittavat, että seksuaalisuus on jo varhaiskasvatusikäisenä mukana ihmisen elämässä. Onkin tärkeää huomioida lasten ja nuorten seksuaalisesta käyttäytymisestä puhuttaessa, että lasten seksuaalisuus poikkeaa aikuisten seksuaalisuudesta merkittävästi (WHO, Euroopan aluetoimisto ja BZgA, 2010, 22), ja että se on kokonaisvaltainen osa jo varhaiskasvatusikäisten lasten elämää. Tulokset antavat viitteitä siihen, että varhaiskasvatuksen ammattilaisten koulutuksen tulisi sisältää tietoa seksuaalisesta kehityksestä, jotta varhaiskasvatuksen ammattilaiset tietäisivät, miten seksuaalisuus ilmenee varhaiskasvatusikäisten lasten toiminnassa.

Tutkimuksen tulosten mukaan varhaiskasvatuksen ammattilaisilla näyttäisi olevan tietoa varhaiskasvatusikäisten seksuaalisuudesta jonkin verran. Samaan aikaan varhaiskasvatuksen ammattilaiset kuitenkin kertoivat varhaiskasvatuksen seksuaalikasvatuksen olevan hyvin epämääräinen osa varhaiskasvatusta. Seksuaalikasvatusta osattiin nimetä ja tunnistettiin toteutettavan varhaiskasvatuksessa, mutta seksuaalikasvatusta toteutettiin usein huomaamatta ilman suunnitelmallisuutta. Kun seksuaalikasvatus oli osa suunnitelmallista toimintaa, sitä opetettiin tietojen ja taitojen avulla, esimerkiksi kehotunnekasvatuksen ja tunne- ja turvataitojen kautta. Vehkaoja ja kollegat (2019, 8) ovat kertoneet, että kehotunnekasvatus kattaa juuri tunne- ja turvataitojen harjoittamisen. Kehotunnekasvatusta tai seksuaalikasvatusta ei kuitenkaan ole kirjattu esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (OPH, 2018). Tämä voi olla yksi syy sille, miksi varhaiskasvatuksen seksuaalikasvatusta tai kehotunnekasvatusta ei toteuteta suunnitelmallisesti, sillä kyseessä on yksi varhaiskasvatusta ohjaavista asiakirjoista. Varhaiskasvatuslaissa (540/2018) varhaiskasvatuksella tarkoitetaan ”lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka”, eli varhaiskasvatus on suunnitelmallista sekä tavoitteellista toimintaa. Tulosten mukaan varhaiskasvatuksen ammattilaiset kokevat seksuaalikasvatuksen osaksi varhaiskasvatusta, joten varhaiskasvatuksen määrittelyn mukaan seksuaalikasvatuksen tulisi myös olla osa suunnitelmallista ja tavoitteellista pedagogiikkaa. Tällä hetkellä se kuitenkin näyttää hyvin epämääräisenä, sillä tämän sekä aiempien tutkimusten perusteella varhaiskasvatuksen ammattilaiset eivät koe, että seksuaalikasvatukselle olisi selkeitä ohjeistuksia. Myös aiemmissa tutkimuksissa on ilmennyt, että esimerkiksi tiedonpuute ikätasoisuudesta tai siitä, kuinka seksuaalikasvatusta tulisi toteuttaa, saattaa aiheuttaa hämmennystä kasvattajissa (Brouskeli & Sapountzis, 2017, 63; Vopat, 2015, 157).

Varhaiskasvatuksen ammattilaisilla tulisi olla riittävä koulutus myös seksuaalikasvatuksesta, jotta he voivat työssään tukea jokaisen lapsen kehitystä myös seksuaalisuuden osa-alueella. Tähän tuo haasteensa globalisaatio ja moninaiset kulttuurit, joka näyttää yhä enemmän myös tutkimuksen tuloksien

mukaan varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksessa varhaiskasvatuksen ammattilaiset kertoivat päiväkodissa lapsilla olevan yhä enemmän erilaisia kulttuuritaustoja, jolloin seksuaalikasvatuksen merkitys korostuu. Esimerkiksi pienten lasten silpominen voi tulla vastaan suomalaisessa varhaiskasvatuksessa, jolloin varhaiskasvatuksen ammattilaisella tulisi olla tietoa, kuinka keskustella lasten seksuaalisuudesta muun muassa heidän vanhempiansa kanssa mahdollisimman pian huolen syntyessä (Koukkula & Klemetti, 2021, 50). Tämän tutkimuksen varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastauksissa esiintyi suoria kehotuksia ottaa seksuaalikasvatus näkyvämmiin esiin varhaiskasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa. Kehotunnekasvatus on käsitteenä alkanut näkymään varhaiskasvatuksessa, mutta tulosten mukaan moni varhaiskasvattajista ei silti koe tietävänsä, mitä kehotunnekasvatus pitää sisällään. Olisikin tärkeää, että ohjeistuksissa määriteltäisiin esimerkiksi kehotunnekasvatus selkeästi, jotta varhaiskasvatuksen ammattilaiset ymmärtäisivät, kuinka seksuaalikasvatus sulautuu varhaiskasvatuksen arkeen ja seksuaalikasvatus olisi jokaisen varhaiskasvatusikäisen lapsen oikeus, eikä poikkeus.

Laru ja kollegat (2016a, 114) toteavat, että jokainen kasvattaja toteuttaa seksuaalikasvatusta joka tapauksessa joko tiedostetusti tai tiedostamatta. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kertoivat vastauksissaan seksuaalisuuskasvatuksen toteutuvan ilmapiirin kautta silloin, kun se ei ollut osa tietoista ja suunniteltua kasvatusta. Tuloksien mukaan osa varhaiskasvatuksen ammattilaisista oli huomannut toimintatapoja, jotka voivat olla haitallista seksuaalikasvatuksen näkökulmasta. Näitä olivat esimerkiksi keskustelun välttäminen, mikäli se liittyi seksuaalisuuteen, sekä stereotyyppien vahvistaminen. Seksuaaliterapeutti Terävä (2021) on kertonut, että hänen vastaanotoilleen tulee edelleen paljon nuoria, joiden on haastavaa puhua sukupuoli-identiteetistä ja erityisesti seksuaalisesta nautinnosta, sillä se aiheuttaa häpeää. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten kertoma haitallinen tapa toteuttaa seksuaalikasvatusta saattaa aiheuttaa esimerkiksi keskustelun välttämällä tilanteita, jossa lapset ja nuoret yhä kaipaavat vastauksia kysymyksiinsä seksuaalisuudesta. Tämän tutkimuksen mukaan varhaiskasvatuksen ammattilaiset kokivat seksuaalikasvatuksen kuitenkin poikkeuksetta

merkittäväksi sekä tarpeelliseksi osaksi varhaiskasvatusta. Asenteilla nähdään olevan vaikutusta siihen, mihin asioihin panostetaan ja mistä asioista haetaan tietoa (Ajzen & Fishbein, 2005, 193). Ristiriitainen suhde koulutuksen puutteen sekä seksuaalikasvatuksen tarpeellisuuden välillä onkin varhaiskasvatuksen ammattilaisten mielestä huolestuttava.

Tulokset osoittavat, että varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on jonkin verran tietoa varhaiskasvatusikäisten seksuaalisuuden ilmenemisestä sekä seksuaalikasvatuksesta, mutta he kaipaavat lisää koulutusta kyseisiin aiheisiin. Lisäksi varhaiskasvatuksen ammattilaiset näkevät varhaiskasvatuksessa toteutettavan seksuaalikasvatuksen merkityksellisenä ja tarpeellisenä, mutta seksuaalikasvatuksen toteutuminen on melko epämääräistä. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kertoivat tarvitsevansa enemmän tietoa ja koulutusta seksuaalisuudesta sekä seksuaalikasvatuksesta, jotta voivat toteuttaa sitä suunnitelmallisesti ja laadukkaasti varhaiskasvatuksessa. Heidän mielestään seksuaalisuus on vielä melko arka aihe, joka voi olla osa syy seksuaalikasvatuksen haasteelliseen toteuttamiseen, sillä työntekijät eivät ota sitä keskenään puheeksi. Tutkimuksen tulokset antoivat tärkeitä tietoja siitä, miten lasten seksuaalisuus ilmenee nyky-yhteiskunnan varhaiskasvatuksessa sekä siitä, kuinka seksuaalikasvatusta siellä toteutetaan. Tutkimuksen tulokset osoittavat myös varhaiskasvatuksen ammattilaisten tarpeen saada lisää koulutusta kyseisestä aiheesta. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten seksuaalisuuskasvatukselle antamat merkitykset, kuten nautinto ja turvallisuus sekä itsetunnon ja identiteetin kehittyminen, antavat suuntaa sille, mitä asioita pitäisi ottaa huomioon varhaiskasvatuksen ammattilaisten kouluttamisessa sekä seksuaalikasvatuksen ohjeistuksissa ja toteuttamisessa.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen teossa pyritään välttämään virheitä ja siksi tutkimuksen luotettavuutta on oleellista tarkastella tutkimuksessa (Hirsjärvi ym., 2009, 231). Eskola ja Suoranta (2005, 211) esittävät luotettavuudelle erilaisia kriteerejä, joita ovat us-

kottavuus, siirrettävyys, varmuus ja vahvistavuus. Uskottavuus tarkoittaa tutkijan sekä tutkittavien yhteistä käsitystä tutkittavasta ilmiöstä. Tässä tutkimuksessa tutkijan sekä tutkittavien yhteinen käsitys varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuudesta on isossa asemassa. Tutkimukseen osallistuneet ovat täyttäneet kyselyn, jonka alussa osallistuneet ovat voineet lukea tutkimusaiheen määrittelyn kyseiseen tutkimukseen liittyen. Näin on pyritty varmistamaan yhteinen käsitys tutkittavasta ilmiöstä, mutta varmuutta siitä, että asia on ymmärretty samalla tavalla, ei voi varmistaa. Tutkimukseen osallistuneet olivat kaikki varhaiskasvatuksen ammattilaisia, joten heillä saattoi kuitenkin olla samansuuntainen käsitys aiheesta jo ennestään.

Siirrettävyys koskee tutkimuksen tuloksia, eli sitä voiko tulokset yleistää (Eskola & Suoranta, 1998). Laadullisella tutkimusotteella tehdyllä tutkimuksella saadaan usein syvällistä tietoa tutkittavasta ilmiöstä, mutta ei kuitenkaan kovin yleistettävää tietoa (Alasuutari, 2011, 231). Tämän tutkimuksen otanta on melko pieni (26), joten tulokset eivät ole kovin yleistettävissä. Ne antavat kuitenkin viitauksia siitä, millaisia varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkemykset varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuudesta ja seksuaalikasvatuksesta voivat olla.

Varmuus taas tarkoittaa sellaisten asioiden huomioon ottamista tutkimusta tehdessä, jotka voivat vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin ennakoimattomasti (Eskola & Suoranta, 1998). Tämä voi olla haastavaa, mutta tutkimuksen huolellinen suunnittelu lisää tutkimuksen varmuutta. Tässä tutkimuksessa on pyritty suolelliseen suunnitelmallisuuteen muun muassa pilotoimalla kysely ennen sen julkaisemista. Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin monipuolisesti myös muita samaa ilmiötä kuvanneita teoksia. Eskola ja Suoranta (2008, 212) korostavat, että tämä on yhteydessä tutkimuksen suurempaan vahvistavuuteen, eli siihen, että tutkimuksen tulkinnat saavat vahvistusta muista samaa ilmiötä tarkastelleista tutkimuksista. Tutkimuksen vastaukset osoittivatkin paljon yhteneväisyyksiä kansainvälisten tutkimusten sekä taustakirjallisuuden kanssa.

Tähän tutkimukseen osallistuttiin sähköisen kyselyn kautta, joten tutkimukseen osallistuneet ovat itse olleet aktiivisia ja halunneet vastata juuri kysei-

seen kyselyyn. Tutkimuksen tuloksiin ja niiden luotettavuuteen vaikuttaa tutkimukseen osallistuneet, ja osallistujien vastausten rehellisyyttä tai niiden huolellisuutta on melko mahdotonta varmistaa (Hirsjärvi ym., 2009, 195). Vastajat ovat saattaneet olla kiinnostuneita juuri kyseisestä temasta ja siksi juuri heillä on voinut olla tietoa kyseisestä aiheesta keskimääräistä enemmän. Jos tutkimus olisi tehty esimerkiksi haastattelun keinoin ja tutkimukseen olisi kysytty satunnaisesti ihmisiä eri puolilta suomea, olisi voitu saada erilaisia vastauksia.

7.3 Jatkotutkimusaiheet

Tutkimuksen tulokset herättivät ideoita jatkotutkimusaiheille. Tutkimuksessa aineisto kerättiin kyselyn avulla. Varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuutta ja seksuaalikasvatusta olisi hyvä tutkia erilaisin keinoin tulevaisuudessa, jotta siitä saataisiin laajempi näkemys. Jatkotutkimuksissa varhaiskasvatusikäisiä lapsia ja varhaiskasvatuksessa toteutettavaa seksuaalikasvatusta olisi syytä tutkia erityisesti havainnoinnin avulla, jotta voitaisiin saada selville, kuinka lapset todella ilmentävät seksuaalisuuttaan ja kuinka seksuaalikasvatusta toteutetaan varhaiskasvatuksen kontekstissa. Ilmiötä olisi syytä tarkastella lasten näkökulmasta esimerkiksi haastatteleamalla heitä, jotta saataisiin lasten oma ääni kuuluviin ja tietoa siitä, kuinka he itse ymmärtävät seksuaalisuuden.

Varhaiskasvatusikäisten seksuaalisuuden ilmenemistä sekä seksuaalikasvatusta tulisi jatkossa tutkia tarkemmin eri näkökulmista, kuten vanhempien näkökulmasta ja eri ammattiryhmien sekä kulttuureiden välillä. Tässä tutkimuksessa suurin osa vastaajista oli yliopistotutkinnon suorittaneita, joilla voi olla samankaltainen näkemys varhaiskasvatusta käsittelevistä aiheista. Eri koulustaustat antavat erilaisia näkökulmia aiheisiin ja siksi olisi tärkeää tutkailla myös esimerkiksi varhaiskasvatuksen lastenhoitajien näkemyksiä aiheeseen. Tulosten mukaan varhaiskasvatuksen ammattilaiset olivat huomanneet seksuaalikasvatusta ja asenteita, jotka voivat olla haitallisia seksuaalikasvatuksen näkökulmasta. Jatkossa olisikin tärkeää selvittää asenteita, jotka motivoivat seksuaalikasvatukseen sekä asenteita, jotka voivat olla haastavia seksuaalisuuskasvatuksen

kannalta. Tutkimuksen tulosten mukaan myös monikulttuurisuus näyttäytyy suomalaisessa varhaiskasvatuksessa enenevässä määrin ja se haastaa myös seksuaalikasvatusta, jonka vuoksi olisi tärkeää tutkia erityisesti eri kulttuuritaustoista tulevien asenteita ja näkemyksiä varhaiskasvatusikäisten seksuaalisuudesta sekä varhaiskasvatuksen seksuaalikasvatuksen merkityksistä.

Lisäksi jatkotutkimuksissa voitaisiin tutkia ilmiötä laajemmin esimerkiksi suuremmalla otoskoolla sekä havainnoinnilla, jotta kyseisestä aiheesta saataisiin yleistettävämpää tietoa. Tutkimuksien kautta saatu tieto olisi apuna kehittämässä varhaiskasvatuksen ammattilaisten koulutusta sekä varhaiskasvatuksen ohjeistuksia varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalikasvatuksen toteuttamisesta. Jatkotutkimuksissa voitaisiin tarkastella sekä tutkia varhaiskasvatusikäisten lasten seksuaalisuutta syvemmin ja laajemmin eri näkökulmista Suomen tasolla, jotta seksuaalikasvatusta voitaisiin kehittää ja se pystyttäisiin takaamaan laadukkaana jokaiselle varhaiskasvatusikäiselle lapselle.

LÄHTEET

- Ajzen, I., & Fishbein, M. (2005). The Influence of Attitudes on Behavior. Teoksessa D. Albarracín, B. T. Johnson & M. P. Zanna *The handbook of attitudes* (s. 173-221). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.
- Balter, A-S., Van Rhijn, T., & Davies, A.W.J. (2016). The development of sexuality in childhood in early learning settings: An exploration of Ontario Early Childhood Educators' perceptions. *The Canadian Journal of Human Sexuality* 25 (1), 30-40.
- Bildjuschkin, K. (2015). *Seksuaalikasvatuksen tueksi*. Työpaperi 35/2015. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos.
- Brouskeli, V., & Sapountzis, A. (2017). Early childhood sexuality education: Future educators' attitudes and considerations. *Research in Education* 99 (1), 56-68.
- Burr, V. (2015). Social Constructionism. Teoksessa J.D.Wright *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences 2nd* (s. 222-227). Elsevier.
- Cacciatore, R. (2016). Lasten seksuaalinen käytös. Teoksessa S. Ingman-Friberg & R. Cacciatore (toim.) *Keho on leikki: Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä* (s. 71- 81). Helsinki: Duodecim.
- Cacciatore, R., & Ingman-Friberg, S. (2016). Kenellä on seksuaalikasvatuksen vastuu. Teoksessa S. Ingman-Friberg & R. Cacciatore (toim.) *Keho on leikki: Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä* (s. 63-70). Helsinki: Duodecim.
- Cacciatore, R., Ingman-Friberg, S., Apter, D., Sajaniemi, N. & Kaltiala, R. (2020). 'An alternative term to make comprehensive sexuality education more acceptable in childhood', *South African Journal of Childhood Education* 10(1), a857.
- Cheung, S.K., Kwan, J. L. Y., & Yim, K. Y. K. (2020). Pre-service early childhood teachers' perceptions about sexuality education and behavioural

- intentions towards children's curiosity about sexuality, *Journal of Education for Teaching*, 1-15.
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing* 62(1), 107-115.
- Eskola, J., & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J., & Suoranta, J. (2005). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 7. painos. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- European Expert Group on Sexuality Education. (2016). *Sexuality education – what is it? Sex Education* 16 (4), 427-431.
- Graneheim, U. H., Lindgren, B. M., & Lundman, B. (2017). Methodological challenges in qualitative content analysis: A discussion paper. *Nurse education today*, 56, 29–34.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja Kirjoita*. 15. uudistettu painos. Kariston Kirjapaino Oy.
- Ingman-Friberg, S., & Cacciatore, R. (2016). Mitä on lapsen seksuaalisuus. Teoksessa S. Ingman-Friberg & R. Cacciatore (toim.) *Keho on leikki: Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä* (s. 25-31). Helsinki: Duodecim.
- Juuti, P., & Puusa, A. (2020). Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan? Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus Oy.
- Kangaskoski, H. (2016). Seksuaalikasvatusta päivähoidossa. Teoksessa S. Ingman-Friberg & R. Cacciatore (toim.) *Keho on leikki: Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä* (s. 197- 208). Helsinki: Duodecim.
- Korteniemi-Poikela, E., & Cacciatore, R. (2010). *Portaita pitkin: Lapsen ja nuoren seksuaalisuuden kehittyminen: opas vanhemmille*. Helsinki: WSOY.
- Kosunen, E. (2003). Seksuaalisuus lääkärin koulutuksessa. *Lääketieteellinen aikakauskirja duodecim* 119 (3), 207–208
- Kosunen, E., Cacciatore, R., & Hervonen, A. (2003). *Seksuaalisuus elämänkaaressa*. Duodecim 3, 209–216.

- Koukkula, M. & Klemetti, R. (2021). *Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen (FGM) estämisen toimintaohjelma*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021:16.
- Kuula, A. (2015). *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.
- Kyngäs, H., Mikkonen, K., & Kääriäinen, M. (2019). *The application of content analysis in nursing science research*.
- Laru, S., Riihonen, R., & Cacciatore, R. (2016a). Lapsen psykoseksuaalisen kehityksen tukeminen. Teoksessa S. Ingman-Friberg & R. Cacciatore (toim.) *Keho on leikki: Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä* (s. 113-119). Helsinki: Duodecim.
- Laru, S., Riihonen, R., & Cacciatore, R. (2016b). Seksuaalisuuden portaat. Teoksessa S. Ingman-Friberg & R. Cacciatore (toim.) *Keho on leikki: Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä* (s. 120-129). Helsinki: Duodecim.
- Lehtonen, J. (2012). Moninaisuus ja normatiivisuus haasteina – eiheteroseksuaaliset ja transnuoret ammatillisissa oppilaitoksissa. Teoksessa K. Bildjuschkin & Ruuhilahti (toim.) *HOT. Huolehdi, Ohjaa, Tue. Selkenevää! – hanke*. Turun kaupunki.
- Metsämuuronen, J. (2009). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. Helsinki: International Methelp.
- Opetushallitus (2014). *Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet*. Määräykset ja ohjeet 2016: 1. Opetushallitus.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Opetushallitus (2018). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Määräykset ja ohjeet 2018: 3a. Opetushallitus.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf
- Opetushallitus (2020). *Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteet 2021*. Määräykset ja ohjeet 2021:2a. Opetushallitus.

<https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Kaksivuotisen%20esiopetuksen%20kokeilun%20opetussuunnitelman%20perusteet%202021.pdf>

- Pihlaja, P., & Viitala, R. (toim.) (2018). *Varhaiserityiskasvatus*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ponzetti, J.J., jr. (2016). *Sexuality Education: Yesterday, Today, and Tomorrow*. Teoksessa James J. Ponzetti, Jr. *Evidence-based Approaches to Sexuality Education. A Global Perspective* (s. 1-16). Taylor & Francis.
- Puura, K., & Laukkanen, E. (2016). Biopsykososiaalinen kehitys. Teoksessa K. Kumpulainen, E. Aronen, H. Ebeling, E. Laukkanen, M. Marttunen, K. Puura & A. Sourander (toim.) (2017). *Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria*. Helsinki: Duodecim. E-kirja (Duodecim-verkkoaineisto).
- Puusa, A. (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus Oy.
- Puusa, A., & Juuti, P. (toim.) (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus Oy.
- Robinson, K. H., Smith, E., & Davies, C. (2017). Responsibilities, tensions and ways forward: parents' perspectives on children's sexuality education, *Sex Education, 17:3*, 333-347.
- Sinkkonen, J. (2007). *Lapsen seksuaalista kehitystä ei pidä häiritä*. Duodecim 9, 1012-3.
- Suomen perustuslaki 731/11.6.1999.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perustuslaki#L2>
- Terävä, H. (2021). *Seksuaalikasvatus pitäisi aloittaa jo päiväkodissa, sanoo terapeutti, joka näkee puutteellisen seksuaalikasvatuksen tulokset vastaanotollaan*. Yle.
<https://yle.fi/uutiset/3-12035270>
- Tuomi, J., & Sarajarvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

- Vaismoradi, M., Jones, J., Turunen, H. & Snelgrove, S. (2016). Theme development in qualitative content analysis and thematic analysis. *Journal of Nursing Education and Practice*, 6(5).
- Valkama, S. (2019). Lapsen seksuaalinen terveys ja sen tukeminen. Teoksessa K. Lajunen, M. Andell, & M. Ylenius-Lehtonen *Tunne- ja turvataitoja lapsille - Tunne- ja turvataitokasvatuksen oppimateriaali*. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tutkimuslaitos, 271.
- Valli, R. (2018). Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Teoksessa R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: Metodien valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (s. 92-116). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Valli, R. & Perkkilä, P. (2018). Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: Metodien valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (s. 117-128). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Varhaiskasvatustalain 540/13.07.2018.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>
- Vehkaoja, S., Cacciatore, R., & Ingman-Friberg, S. (2019). *Uteliiana seksuaalisuudesta - tietovihko*. Väestöliitto.
<https://www.hyvakysymys.fi/uploads/2019/01/8d500976-uteliiana-seksuaalisuudesta-tietovihko.pdf>
- Vopat, M. C. (2015). *Children's rights and moral parenting*. London: Lexington Books.
- Väestöliitto. (2013). *Pusuhippaa, lääkarileikkejä ja haikaravauvoja- tavallista arkea tai tarua päivähoiton arjesta -tutkimus*. Kysely varhaiskasvatuksen ammattilaisille. <https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/11/058bb10a-pusuhippaa-vl-kyselytutkimus.pdf>
- Väestöliitto. (2019). *Vetoamus: Lasten seksuaalikasvatus osaksi päivittäistä varhaiskasvatusta*.
<https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/12/812beba6-lasten-seksuaalikasvatus-osaksi-paivittaista-varhaiskasvatusta.pdf>

Väestöliitto. (2020). Tiivistelmä: *Mitä on kehotunnekasvatus.*

<https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2021/01/17d8cd7e-tiivistelma-suomi-netti-1-2020.pdf>

WHO, Euroopan aluetoimisto & BZgA. (2010). *Euroopan seksuaalikasvatuksen standardit.* Suuntaviivat poliittisille päättäjille, opetus- ja terveydenhoitoalan viranomaisille ja asiantuntijoille. Terveyden – ja hyvinvoinninlaitos. Helsinki: Vastapaino Oy.

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80220/039844e2-c540-4e81-834e-6f11e0218246.pdf?sequence=1>

World Association for Sexual Health. (2014). *Declaration of Sexual Rights.*

<https://worldsexualhealth.net/wp-content/uploads/2013/08/Declaration-of-Sexual-Rights-2014-plain-text.pdf>

Yhdistyneiden kansakuntien (YK) ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus.

(1948). https://ihmisoikeusliitto.fi/wp-content/uploads/2016/05/YK_Ihmisoikeuksien-julistus.pdf

Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/21.08.1991.

<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060#idp446429968>

LIITTEET

Liite 1. Kysely

Varhaislapsuuden seksuaalisuutta ja seksuaalikasvatusta koskeva kysely

 Pakolliset kentät merkitään asteriskilla (*) ja ne tulee täyttää lomakkeen viimeistelemiseksi.

Tämä kysely on osa pro gradu tutkielmaa. Kysely käsittelee varhaislapsuuden seksuaalisuutta sekä varhaiskasvatuksessa toteutettavaa seksuaalikasvatusta. Tavoitteena on ymmärtää näitä ilmiöitä paremmin sekä saada niistä lisää tietoa. Aiempien tutkimusten mukaan varhaiskasvatuksessa työskentelevät kokevat, että seksuaalikasvatukselle ei ole riittävää ohjeistusta ja he toivoisivat enemmän koulutusta varhaislapsuuden seksuaalisuudesta ja sen tukemisesta.

Tutkielmassani varhaislapsuuden seksuaalisuus on määritelty hyvin kokonaisvaltaiseksi osaksi ihmistä. Seksuaalisuus nähdään liittyvän psyykkiseen, fyysiseen, emotionaaliseen sekä sosiaaliseen kehitykseen, käsittäen osa-alueita näistä kaikista. Aiempien tutkimusten mukaan seksuaalikasvatus näyttäytyy melko laajana osana varhaiskasvatuksen arkea. Se voi olla esimerkiksi avointa keskustelua ja lasten kysymyksiin vastaamista, kehon osien nimeämistä ja tunteista puhumista.

Kyselyyn vastaaminen vie noin 10 minuuttia. Kyselyn alkupuolella on kolme taustakysymystä, joiden jälkeen pääset vastaamaan avoimiin kysymyksiin. Kyselyyn vastaaminen ja sen lähettäminen sähköisesti tarkoittavat tutkimussuostumuksen antamista. Tämän tekstin alta pääset lukemaan tietosuojailmoituksen. Kiitos jo etukäteen vastauksista!

[Tietosuojailmoitus](#)

Koulutuksesi varhaiskasvatuksessa *

- Kasvatustieteen kandidaatti (yliopisto)
- Kasvatustieteen (varhaiskasvatus) maisteri (yliopisto)
- Sosionomi (amk)
- Opistoasteinen tutkinto (Ito, sosiaalikasvattaja)
- Muu, mikä?

Työkokemus vuosina

Minkä ikäisten ryhmässä olet pääsääntöisesti työskennellyt?

- alle 3-vuotiaiden
 2-5-vuotiaiden
 6-vuotiaiden

Kuvaile, kuinka lasten seksuaalisuus ilmenee varhaiskasvatuksen arjessa? *

Onko varhaiskasvatustyksikössänne keskusteltu seksuaalikasvatuksesta? Jos on, niin mitä? Jos ei, niin miksi ei? *

Esimerkiksi yhteiset pelisäännöt, arvot jne.

Kuvaile, millä tavalla seksuaalikasvatusta toteutetaan varhaiskasvatustyksikössänne?

*

Millaisia ajatuksia seksuaalikasvatusta sinussa herättää? Onko seksuaalikasvatusta tarpeellista? Miksi on/miksi ei ole? *

Koetko saaneesi tarpeeksi koulutusta varhaislapsuuden seksuaalikasvatukseen liittyen?

Kiitos paljon kyselyyn osallistumisesta! Jos haluat jättää kommenttia kyselyyn liittyen tai kysyä jotain, voit kirjoittaa sen tähän tai laittaa minulle sähköpostia. Mukavaa ja aurinkoista kesää juuri sinulle (:

Gradun tekijä
Jasmin Hautsalo
jashanha@student.jyu.fi

Liite 2. Taulukko osallistujien koulutustaustasta

Tutkimukseen osallistuneet varhaiskasvatuksen ammattilaiset

Koulutus	n (26)	%
Kasvatustieteen kandidaatti (yliopisto)	10	38,4
Kasvatustieteen (varhaiskasvatus) maisteri (yliopisto)	6	23,1
Sosionomi (amk)	6	23,1
Opistoasteinen tutkinto (lto, sosiaalikasvattaja)	2	7,7
Muu, mikä? (Lastentarhanopettaja (ulo), Lähihoitaja)	2	7,7